

Jövendő

irodalmi és politikai ujság

Tisza — a jövőben.

Megkísértjük, hátha képét tudjuk rajzolni a jövő hetek kilátásainak, azaz Tisza sorsának?

A Jövendőben jó régen meg volt írva, hogy Curtius legyen, aki a magyar politikában támadt óriás szakadékot át akarja ugorni. Tisza István erre a Curtius-szerepre vállalkozott és hősiesen nekivágott a nagy gödörnek, de mikor a meredek szélére ért, megtorpant és gondolkodóba esett. Egészen emberi hátsó gondolata támadt: hátha hiába ugrom be és a szakadék nem talál összecsapódni fölöttem? Minek akkor eredmény nélkül összetörnöm magamat? És ahelyett, hogy férfimódra, merész ívben belevetette volna magát a mélységbe, asszonyosan elereszkedett és csúszkálni kezdett lefelé, itt is, ott is egy-egy kiszögellésben meg-megkoppintva az ellenkező oldalát. Ez volt Curtius Istvánnak eddigi pályája. Így azonban nem mehet tovább: most ugrani kell. És az ifjú hős ugrani fog a jövő héten, vagy azután, de még mindig azzal a hátsó gondolat-tal, hogy ép bőrrel menekül ki a gödörből.

Ez, ismételjük, nem curtiusi gondolkozás, de emberi. És hozzá nem is kilátástalan. A jövő héten Tisza István le fog számolni az obstrukcióval. S azt hisszük, ezúttal eredményesen és végleg. Ez a gyümölcs megérett, sőt meg is rohadt a saját fáján és le fog hullani önmagától. Ami legfőbb erőssége volt: az *ex-lex*, az most a gyengéje. Emlékezzünk csak rá, mily pompás football-játék folyt ezzel az újkori intézményünkkel. Előbb a kormány vágta az ellenzék fejéhez, aztán az ellenzék a kormány fejéhez, majd megint vissza: hol ennek, hol amannak volt benn a kapujá-

ban. Most pedig már senki se törődik vele. Hol vannak azok a szép idők, mikor még a kormány térden csúszva könyörgött az ellenzéknek: vessen véget az ex-lexnek és mikor az ellenzék az ex-lex címén diktált feltételeket! Ma, hogy az ex-lexbe olyan szépen beleéltük magunkat, kezdünk hozzászokni, mint a szűk cipőhöz. Senkit sem zseníroz, senkinek sem kellemetlen. És ennél fogva igazán mindegy, hogy két hétig leszünk-e még így, ahogy vagyunk, vagy két hónapig.

S ez az obstrukció leszerelő betűje. Ugronéknak csak akkor érdemes obstruálni, a néppártnak csak akkor érdemes mögöttük fondorkodni, ha bizonyos határidőn belül kellemetlenségeket okozhatnak és így eredményeket érhetnek el. Ily határidő azonban most nincs. Ezen akár Kossuthék újraébredése sem változtathatna. De ők alusznak csendesen — ki Dalmáciában, ki fatornyos hazájában, ki a Ferenc József híd árnyékában. Logikai szükségszerűség tehát, hogy az obstrukciónak meg kell szünnie önmagától, mint ahogy a szappanbuboréknak el kell pattannia ebben a pillanatban, vagy — két perc múlva.

És ez az önműködő leszerelés a legnagyobb kellemetlenség, ami hamarjában Tisza Istvánt érhetné. Arról nem is beszélünk, hogy Tisza élete össze van kötve az obstrukcióval, mint az Uff király élete az útszéli csavargóéval, mert ő soha olyan biztos nem lehet miniszterelnökségében, mint ameddig az obstrukció tart. Amíg a gödör nyitva, Curtiusra szükség van s ilyen most őrajta kívül igazán nem akad. De ha hirtelen bezárul a mélység, akkor mi lesz ővele? Azért biztosra vehetjük, hogy most már sietni fog erőszakosan végezni az obstrukcióval, mielőtt az magától összeomlanék.

Tessék azonban elhinni, hogy csakis ezért fog sietni. Mert különben — és ez nem tréfa — Tiszának és az obstrukciónak van egy közös létérdeke. Ez az érdek messze fenn találkozik egy csúcsban: a császárváros közepében. Olyan embertől, akinek minden szava igaznak bizonyult ezideig, hallottuk a napokban, hogy konkrét adatai vannak ama régebbi mende-mondának a megerősítésére, hogy az obstrukciót a bécsi klerikális körök a király elked-

vetlenítésére és lemondatására igyekeznek felhasználni. A király erősen állja a megpróbáltatást és ebben — hiába — az egyetlen támasza Tisza István, miután más nincs, aki mindenre vállalkoznék. Tisza tehát addig, amíg az obstrukció tart, a király lovagja. Szép szerep, virágzó reményekre jogosító szerep és nagy önmegtagadás: lemondani róla. Nem is sietne vele Tisza — amint hogy eddig se sietett — ha az a veszedelem nem fenyegetné, hogy a piedesztál önmagától csúszik ki a lába alól.

Szóval: mozgalmas hét előtt állunk, mely mindenképpen végezni fog az obstrukcióval. S Tizsának ezúttal még az erőszakos leszámolásához is jók a chance-ai. Az ad hoc törvénytelenység és házszabálysértés olyan szerencsés ötlet, mely nem hogy a mai túlérétség idején, de hónapokkal ezelőtt is segített volna. Ez a lokalizált erőszakosság eredményes is lesz okvetlenül, csak bátorság kell hozzá, kimondani nyíltan: most törvényt, házszabályt fogok sérteni, ezért utólag bíróság elé állíthatok, ki is végeztethettek, de megteszem saját felelősségemre, mert szükség van rá. Ha Tizsának meglesz ez a bátorsága: az oldalán maradnak mind a széthúzó elemek; Apponyiéknak hallgatniok kell és Kossuthék tovább alusznak. Mert precedens nem lesz, csak egy embernek saját szakállára való császármetszése. Amely balúl is üthet ki, de amely dicsőségszámba is mehet.

És erre az utóbbira spekulál Tisza, ez az ő reményhorgonya. Logika szerint és a mai helyzetet tekintve: mihelyest rend van, neki mennie kellene. Hiszen pártja nincsen, ellenben vannak barátai: az egyik épp oly baj, mint a másik. Ám helyes számítás az is, hogy a rend öröme, a király megnyugvása, a sikeres munka glóriája megváltoztathatja a tájképet körülötte. Világos nappal más a táj, mint ködös esthomályban. Csak egy kis napsugarat tudna belecsempészni: egy fikarcnyi programot, némi csekély bőkezűséget, nagylelkűséget, liberális türelmet az ország népe iránt — és mentve van. Tisza István annyiszor meghátrált már, hogy kitelik tőle: most meghátrál saját programja, azaz programtalansága előtt is. ●

Fzs.

Disszidensek a függetlenségi pártban.

Mialatt Bécsben a delegációban még mindig mossák, szapulják, mángorolják, vasalják az ország vásznát (vajjon hány helyen égetik ki?) talán jó lesz, ha gondos háziasszony módjára, összekeressük az itthon maradt fehérneműt. Hol szakadt le egy gomb, merre vált le egy folt, vagy hol mutatkozik új szakadás? És amint bontjuk, teregetjük a régi vásznakat (a jó isten tudja, ezek az új vásznak csak kirakatba valók, mutatósak, de nem tartósak) mit látunk? . . . Mintha szakadoznék a jó öreg függetlenségi vászon is. Hiszen esett már azelőtt is ilyen eset, de ami szakadt, nem igazi szöttes volt, csak afféle sokszínű franciás gyártmány — csípje meg a kakas. (Ámbátor, mintha inkább a gyáros urak maguk akarták volna megcsípni a francia kakast.) Azután került már egyszer-másszor új folt a régi alapra, de azért mégis csak vászon maradt a magyar vászon . . . Ámde most, mintha komolyabb volna a baj, a szakadás éppen az új foltok tájékán mutatkozik.

Nyúttas-e a régi vászon, vagy az új foltoknak rossz az anyaguk, — összevarrjuk, megfoltozzuk, vagy kivágjuk-e a szakadozó részt? — ezen érdemes lesz egy pillanatig eltűnődni.

Elolvastam jóformán mindazt, amit a függetlenségi párt szecessziósai kiválásuk előkészítésére, megokolására és igazolására összeírtak. A Lengyel Zoltán 1 koronás kis kátéját is végigolvastam. Okfejtése és következései a — fájdalom — még mindig aktuális témáról, az obstrukcióról, teljességgel zavarosak . . . Hogy az obstrukció immár sikertelen, de azért mégis folytatni kell . . . Az igazságai ellenben, mert vannak igazai is (élénkebb pártélet, erősebb és agilisebb pártszervezet . . .), világosak, ámbar nem egészen újak; de elvégre a jó pénz nem értékesebb, ha új veretű, legfeljebb szebb.

Az alapgondolata úgy neki, mint az elégteleneknek

az, hogy a függetlenségi pártnak rossz a taktikája. A belső válságnak ime ez a külső, bevallott oka. Ortodox és új függetlenségek nem az elvek nagy csatahajóit állítják egymással szembe — a politikai taktikának torpedó-naszádjai azok, amelyek miatt a függetlenségi pártnak vezérkara és legénysége, mi tűrés-tagadás benne és minek tagadjuk, ha úgy sem tűrjük, — egymással összekülönbözött.

Nem kicsinylem ezt a csak látszatra kicsiny okot. Ami tanulságot a japán-orosz háború csak most vet fel, azt mi régen tudjuk. Hogy a politika háborgó vizein is a csatákat nem a nagy hajók, hanem a politikai taktikának kis cirkálói és torpedói döntik el. Ám ha taktikáról van szó, úgy ne felejtjük el, hogy éppen a modern hadvezetésnek van egy alkut nem tűrő parancsa: engedelmesség, föltétlen engedelmes-ség, katonai engedelmesség. Ezen épül fel az egység, ami nélkül nincs hadi siker. Ha példáját akarjuk látni, micsoda óriási hatalom van ebben a feltétlen engedelmességben: tanuljunk taktikát a világ leghatalmasabb ellenzékétől, a szociáldemokratától, ahol ezrek és százezrek engedelmeskednek egyetlen vezető szónak és fölveszik, vagy pihenőre teszik a munka pörölyét egyetlen intésre. Ez a világra szóló nagy erő, amely nyugvásában még félelmesebb, mint harcában.

A német kancellár nyílt parlamenti ülésen nagy szónoki sikert («einen Heiterkeitserfolg») aratott azzal, hogy kifigurázta Bebelt, a német szociáldemokraták öreg vezérét, aki a munkának és munkásoknak szabadságát hirdeti, de pártjában megfélemez az egyéni szabadságot és nem tűr ellentmondást a pártszervezetben. Az öreg Bebel szívesen kinevettette magát és nem ült fel az ugratásnak, mert jól tudja, hogy a párt óriási sikereinek titka: ennek a szilárdul összekovácsolt egységnek a taktikája. A legnagyobb magyar taktikus, Tisza Kálmán kovácsolta így valamikor össze a maga pártját és ez volt a párt legnagyobb politikai sikereinek az ideje. Pedig a szervezetnek ez az egysége, ez a szinte egyénisége vesztett beolvadás a párt ensemblejába, kevésbé fontos a védelemre hivatott kormánypárton, melynek a maga kormányrendszerével úgyis megvan a szilárdul megkonstruált kerete,

mint amennyire elengedhetetlenül szükséges a támadásra hivatott ellenzéken.

Lejárt az az idő — még én is jól emlékezem rá — amikor a függetlenségi politikus lecáfolván pártja vezetőit, büszkén vágta oda a parlamentben: mi függetlenségi, szabad meggyőződés alapján alakult párt vagyunk, nekünk nincsenek vezéreink. Hát vezér nélkül, csupán önkéntes fölkelő-csapatokkal, ütközetet vívni mindig lehet, csatát nyerni ritkán, győzedelmet kihasználni: soha. Ezt a fiataloknak, akik modernné és gyakorlativá akarják tenni a függetlenségi pártot, legjobban kellene tudniok. Mert elv és taktika két különböző dolog. Azt fenn kell tartani a célért, emezt alá kell rendelni a célnak.

Egy kissé ruszlikus, de józúket mondó képviselő nemrégiben azt a képet használta a parlamentben, hogy a függetlenségi párt mai helyzetében olyan, mint a szelidített oroszlán, amelyet abroncsokon át ugratnak.

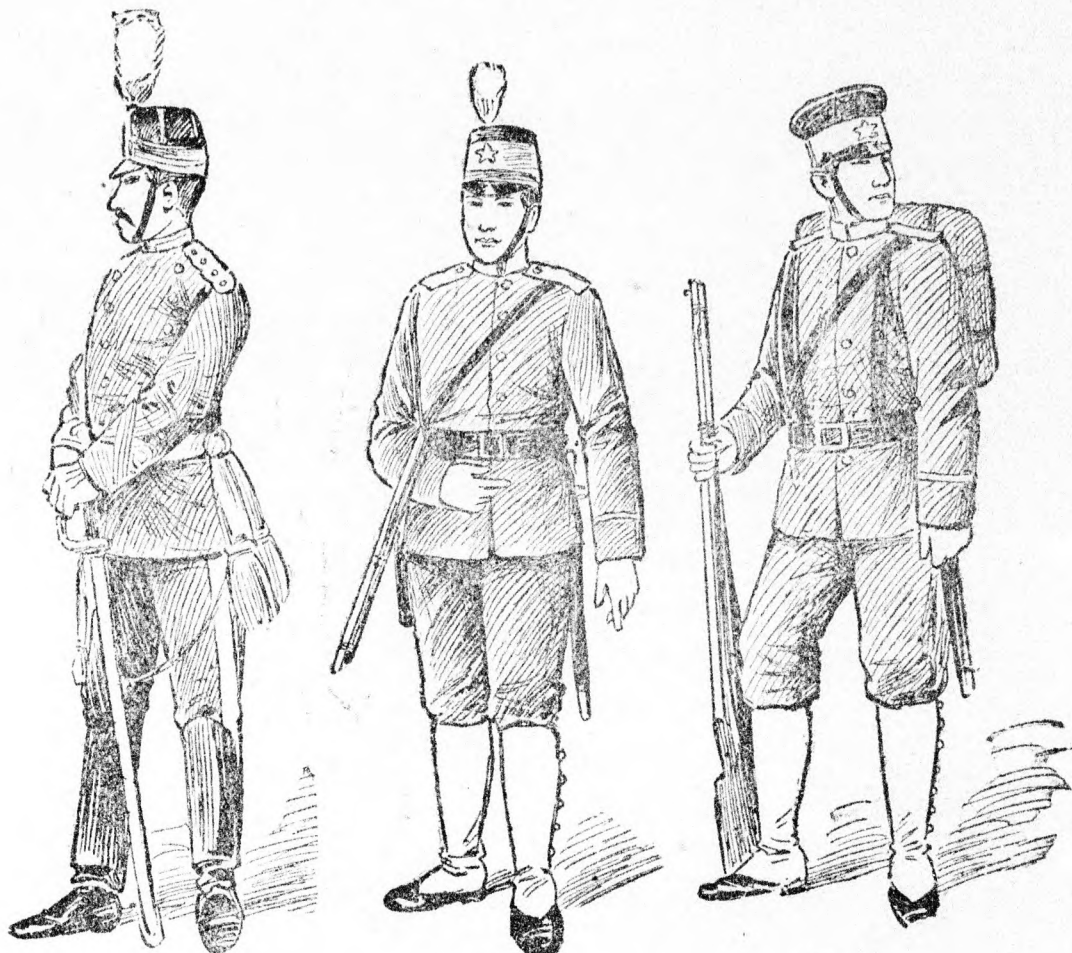
Hát én ezt nem tartom akkora bajnak. Hadd tudják azt rólunk Bécsben, hogy tudunk olyanok lenni, mint a hűséges komondor, egy intésre lehasalunk az ajtó előtt és megvédjük a házat és lakóit, de megint egy intés elég, hogy összetörjük a magunkra vett láncokat és szétmarcangoljuk azt, aki ellenséges indulattal jön felénk.

Kell, hogy minden pártnak békéjében épúgy legyen biztosíték és erő, mint viaskodásában. Olyanoknak kell lennünk, akikkel mint döntő tényezőkkel mindenkor számolni kell, nem szabad tehát kiszámíthatatlanoknak lennünk, különben már leszámoltak velünk. Lehet, hogy egy elhibázott taktika egy időre hátrább vet célunktól, de sohasem vethet vissza olyan messzire, mint az a robbantó taktika, mely szétrepesztvén a pártengedelmesség keretét, le n t megingatja a pártban való bizodalmat és vele a párt elveiben való hitet, f e n t pedig lerombolja a pártot, mint hatalmi tényezőt.

Ez a taktika az, amelylyel agyon lehet taktikázni a függetlenségi pártot. Ellenségtől sikerült háttámadás ez, jóbaráttól oktalanság.

Dr. Kelemen Samu.

JAPÁN.

Tiszt.

Gyalogos.

Tüzér.

A mikádó katonái.

Japán hadseregét három évtized előtt európai mintára szervezték. Európai instruktorok — francia tisztek — vették kezükbe a katonák és a tisztek nevelését; később pedig az előkelőbb családok fiait s az újonnan felállított katonaiskolák tehetségesebb növendékeit Európába küldték tanulni. A nyolcvanas években már alig volt olyan modern katonai állam, amelynek iskoláiban japánok ne lettek volna. Ezek a tanuló-kony, apró fürge fiúk aztán elsajátították az európai katona összes erényeit és hibáit s vitték haza távol keleti hazájukba.

A japán hadsereg modern elveken alapszik s azért úgy mint a művelt államok nagy részénél, az általános katonakötelezettség alapján egészül ki. S bár a japán katona apró, elkényszeredett termetű, azért jó katona. Fürge és tanulékony; különösen a menetelésben kitartó. Szívós és edzett s ami a fő: könnyen kielégíthető; heteken át megelégszik naponta egy marék rizsszel és egy darab szárított hallal. Jó hazafi, a mellett fegyelmezett s feltétlenül hű császárához. A tisztikar a szigetország intelligenciájából kerül ki. Az előkelőbb családok gyermekeit a hadapródintézetekben nevelik, amelyeket már az európai iskolákban tanult, benszülött tisztek rendeztek be. A katonaiskolákban, éppen úgy, mint a tisztikarban, nagy súlyt fektetnek az idegen nyelvekre. A hadapródintézetekben a német vagy francia, továbbá az orosz vagy kínai nyelvet kötelesek a növendékek tanulni; angolul főképpen a tengerész-tisztek tanulnak. Kezdetben a szárazföldi csapatoknál a francia nyelvre fordították a főfigyelmet; később azonban mindjobban tért hódított a német. Ma különösen a vezérkarban igen sokan és sokat beszélnek németül, míg a hadügyminiszteriumban megmaradtak a francia mellett.

A tisztek magasabb elméleti kiképzésüket a hadi akadémiában nyerik, amely körülbelül úgy van berendezve — természetesen az ottani viszonyokhoz mérten — mint a mi hadi iskolánk. Később a hadi akadémiából kikerült tiszteket harcászati feladatok megoldásával, vezérkari utazásokkal, hadijátékokkal foglalkoztatják. A vezérkar kiképzése tehát azonos az osztrák-magyar, vagy német vezérkaréval. A szabályzatok és utasítások nagyjában véve szintén azonosak a német katonai előírásokkal. A csapatok kiképzésénél is a németeket vették mintául, bár a porosz fessség igen kedvezőtlen hatással volt harcászati kiképzésükre. Ettől az egy hibától eltekintve azonban a japán kitünő csatár. A tűzfegyelem kifogástalan s a katona nyugodtan kezeli a fegyvert. De már a nagyobb tömegekben való kiképzés s a magasabb rangú tiszteknek csapatok vezetésében való kiképzése sok akadályba ütközik. A szigetország nagy része ugyanis rizsföldekből áll, amelyet mesterségesen mocsarakká változtatnak át, hogy termékenyebb legyen, a szigetek egy része pedig egyáltalában járhatatlan. A csapatok azért a megfelelő terep hiányában csak kisebbszabású gyakorlatokat tarthatnak. Mindössze november hónapban tartanak nagyobb tömegekben gyakorlatokat. Ilyenkor két-három hadosztályt szoktak összevonni. A múlt (1903-ik) évben két hadosztályt összpontosítottak. Nagy hadgyakorlatokat azonban, a mi méreteink szerint, nem ismernek Japánban.

A szigetország hadvezetőségének minden igyekezete oda irányult, hogy haderejét európai színvonalra emelje — európaivá tegye. Ez sikerült is neki. S amilyen gondot fordítottak az emberanyag kiképzésére, éppen oly áldozatkészséggel látták el a hadsereget a szükséges hadi eszközökkel is. A pénzzel azért nem bántak könnyelműen. Az egyszerűsége és a tartósságra fektették mindenben a fősúlyt. Mindjárt a ruházaton feltűnik ez a rendszer. A japán katona ruházata télen fekete posztóból, nyáron pedig fehér vászonból készül, minden dísz nélkül. Sapkájuk alakja hasonló a francia tisztekéhez, díszben azonban csákót is viselnek. A lovasság huszár-attilát hord sárga zsinórral. A sötét színű köpenyegét nyáron a gyalogosok a borjún, a lovasok pedig en bandoulière viselik. A testőrség ruházata hasonló a többi csapatokéhoz, azzal a különbséggel, hogy sapkájukon a sárga paszomántka helyett vöröset viselnek; a lovas testőrök zsinórzata és csákója sárga helyett szintén piros. Az egyenruha európai szabású, ami ugyan nem nagyon illik az apró katonák más arányú testére.

A gyalogság 97-iki mintájú ismétlő-puskával van fölfegyverezve. Ezt a fegyvert egy japán tiszt szerkesztette a szintén japán Muratta-puska nyomán, amelynek pedig a Mauser-fegyver képezte alapját. Mindenik katona 120 töltényt visz magával. A lovasság és a vonatcsapatok ugyanilyen karabélyllyal vannak ellátva, míg a testőr-lovasoknak dzsidája is van, de ezt csak parádénak használják.

A tüzérség ágyúja szintén japán találmány; az 1898-iki mintájú Ariszaka-ágyút használják. Átmérete 75 centiméter, lafettája azonban nem csővisszafutó rendszerű, mint az oroszoké. A formózai hadtest Uchatius-ágyúkkal van fölfegyverezve. A lövedéket a tokiói arzenálban készítik, a tábori és hegyi ágyúkat, valamint a kézi lövőfegyvereket az osakai tüzérségi hadszergyárban állítják elő, de a fúratlan csőanyagot Németországból hozatják. A vár- és ostromágyúkat európai gyárakból kapják.

A lovasság és tüzérség loányaga egyelőre még igen gyenge, bár a japán kormány mindent elkövet, hogy a lótenyésztést előmozdítsa. Az égalj s a terepviszonyok azonban nem alkalmasak erre, sőt még a takarmány dolgában is meg vannak akadva, úgy, hogy ennek egy részét Amerikából kénytelenek hozatni.

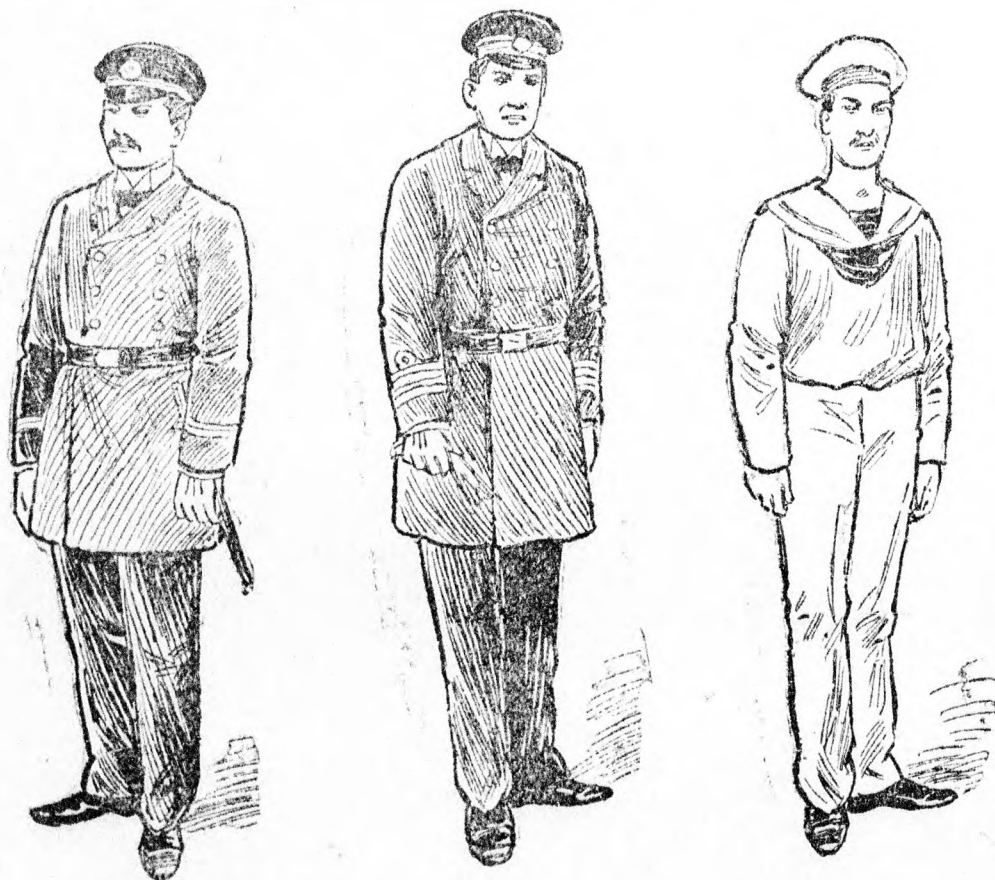
Ha a japán hadvezetőség az európai államok példáját mindenben követte is, a létszám tekintetében a saját ízlése szerint járt el. A szigetország lakossága a legutóbbi népszámlálás alkalmával 43,763.855-re rúgott, míg a hadsereg béke-létszáma mindössze 150,000 embert tett ki. A lakos-

ságnak tehát csak 0,34 százaléka szolgál a zászló alatt; a hadilétszám alig haladja meg a hatszázezretet; a többi fegyverfogható japán a népfölkeléshez tartozik.

A haderőt európai mintára tizenhárom hadosztályra osztották be, ezek közül egyet a testőr csapatok alkotnak. A hadosztályok összetétele hasonló a miénkéhez. A hadosztályokat tábornokok vezénylik, az ezekből összeállított hadseregeket pedig tábornagyok vezetik, akik béke-időben mint hadsereg főfelügyelők működnek.

A japán hadvezetőknek is van egy nagy előnyük: a gyors gondolkodás és a mérhetlen agilitás. Ez pedig nagy előny. Nagy Frigyes ennek köszönhetette győzelmét s ez volt Napoleon tüneményes sikereinek is az alapja. S ha Japán Oroszországgal szemben a szárazföldi haderők döntő harcában eredményeket érne el — ami ugyan bármily szépen kezdte is a háborút, nem valószínű — úgy ezeket az eredményeket főképpen agilitásának köszönhetné.

Mihailovits István.

Kadet.

Tengerész-tiszt.

Tengerész.

Virágünnep Japánban.

A japán népszokásokhoz a civilizáció még soká nem fog hozzáférközni s ez az, ami Japánnak azt a búbajos varázst adja, mely előttem is feledhetetlenné teszi az ott töltött napokat. Valami sajátos, exotikus parfümje van ama régi japán intézményeknek, melyeken a civilizáció semmiféle változást nem tudott előidézni és melyek az odavetődött idegennek az ősi Japánt a maga eredetiségében mutatják be: így az ünnepegeknek, a táncnak és a színházaknak.

Ez ünnepegek közül tán legszebbek a virágünnep, melyeket akkor tartanak, mikor a tavasz első napsugarai virágtengerré változtatják az egész szigetországot. A cseresznyefa fehér virága azt a kedves optikai csalódást kelti az emberben, mintha zöldelő fák és mezők az aranyos napfény dacára ismét téli ruhát öltöttek volna.

Minden évszaknak meg van a maga uralkodó virágja s ezeket vallásos ünnepek keretében ünneplik, amely ünnepek vallásos jellegük dacára sem veszítik el vidám színezetüket.

A tavasz legszebb ünnepe a cseresznyefa-virágok első megjelenése, mely egyszersmint a kellemes évszak beköszönésének biztos hírnöke. Kioto, Japánnak e buddhista Rómája, találkozó helye ilyenkor a bennszülött előkelőségeknek s az országban időző idegeneknek. Az egész vidék a rózsaszínben játszó fehér virágok ragyogó szépségében pompázik, mely a fehérségből kimagasló pagodák dúsán faragott kinyúló ereszeivel fölséges benyomást kelt. Az itt ültetett cseresznyefát, a cerasust, pseudo-cerasust, csak virágjáért ültetik, mert az gyümölcsöt nem hoz. Az utcákon sétáló emberek ünnepi dísz, a processiók, egy szóval minden, hol a virág decoratióképpen alkalmazható, tizennégy napon keresztül neki van szentelve.

Ez ünnepek fénypontja a Kioto egyik színházában tartott s látványos ballettel egybekötött tea-ceremonia és a félvilági hölgyeknek Yujoba városrészben látható processiója.

Nagy, japáni berendezésű terembe bocsájtottak be bennünket, hol a földön elhelyezett vánkosokra guggolva vártuk, míg az elibünk helyezett kis asztalokra a teát felszolgálták. Kinyílik az ajtó és huszonnégy egyenlő kimonoba öltözött 12—14 éves leányka lép a terembe, kiket két idősebb 16—18 éves és az előbbieknél még pazarabb öltözetben levő leány követ. A két idősebb leány szertartásos mozdulattal hozzálát a teafőzéshez, melynél minden mozdulat a tradíció szerinti előírásokon alapul s igen nagy tanulmányt igényel. Ám a kifestett arcok, a komolyság és a marionetteszerű mozdulatok

ellenállhatatlan komikumot gyakorolnak az idegenre. Ezek az előkészületek és a tea megfőzése mintegy fél órát vettek igénybe, mely után a kis lányok tiszteletteljes hajlongások között igen ügyesen szolgálták azt fel a közönségnek.

A tea-ceremóniák befejezése után beléptünk a színház belsejébe, ahol fényes kiállítás keretében kevésbé melodikus és belföldi hangszereken játszott dallamokra adták elő a geisák a négy évszakot ábrázoló táncaikat. E táncok kellemesen különböztek azoktól, melyeket a különböző teaházakban láttam, mert az itt előadott táncoknál legalább a lábaknak is jut némi szerep, míg a teaházakban az egész tánc csak a karok és a felső testeknek ide-oda mozgásából áll.

A cseresznye-virágzási ünnepségek sorozatát, mint *pièce de resistance*, a félvilági hölgyek processzusa fejezi be. Húsz-ezernyi tömeg sietett már a kora déli órákban a Yujoba-negyedbe, a *demie-mondeok* által lakott városrészbe, ellepve a járdát és a házakat. A rendet nagyszámú rendőrség tartotta fenn. Három óraker megadták a hírnökök a jelt, melyre a menet megindult, elől a zenekar s utána külön csoportokban a félvilág királynői. Harmincöten vettek részt a menetben, ezeket érő arany és ezüsttel átszőtt selyem-kimonokban. A vastag festék szinte felismerhetlenné tette arcuk vonásait, de az arcfestés annyira bevett szokás itt, hogy már 4—5 éves gyermekeknél is alkalmazzák s a női szépségnek elengedhetetlen kelléke. De maga a bizarr benyomás is elveszett volna nélküle s így mintegy kiegészítő része volt a fantasztikus képnek.

Négy, vagy hat selyembe burkolt s a fölismerhetlenségig kifestett 6—8 éves baba környezi csatlósként úrnőjét, kiket állítólag szüleik adtak el bizonyos számú évre az illető nőnek «kiképzés» céljából. A hátuk mögött sétáló kulik hatalmas ernyővel védik a nap heve ellen az ünneplő de nőket, kik mintegy 8 cm. magas facipőikben büszkén lépkednek és pedig az előírt ceremónia szerint akképen, hogy egyik lábukat a másikkal mindig egy hosszvonalba rakják és szereplésük fontosságának tudatában arcuk komolyságát egy pillanatra sem váltja fel mosoly. Milyen csodálatos, hogy e különben oly vidám nép épp ezen egy alkalommal, midőn nagyon is helyén volna a vidámság, komoly, szinte temetéshez illő komorsággal tud viselkedni!

Az ünnepségek befejezte után visszatérnek a hölgyek házaikba és fogadják továbbra is a kiotói arany ifjúság hódolatát.

Gervai Dezső.

A király fia.

Erkölcscsrajz.

Irta: Bródy Sándor.

9.

A mód, ahogyan a leányka a tálcán feküdt, szorosán véve nem volt művészi, sőt ellenkezőleg. A gyászruhás lakájok háromszor is meglóbálták a fenség előtt, nyilván hogy helyzetét változtassa, de ez nem sikerült: a koldusok kis királynéja arcával befelé fordulva feküdt, minden «kigyó-vonal» és komponált Venusokról lemásolt pose nélkül, nem úgy, mint egy felnőtt, hanem mereven és keresetlenül, mint egy gyermek. Ámde formái nőiesen kihívók voltak, főképp egy ponton, mondjuk egy momentumon, ahová hajának arany erdeje már nem ért le. E pontra vonatkozólag «ah»-ok és «eh»-ek törtek elő az egyébként fáradt főuri arcokon és maga a királyfi is hangosan, de diskrétül nevetett.

A leány — gyengén — fölemelte a fejét és talán nem is barátságosan, megnézte azt, aki nevet. A fenség pedig szellemes fontoskodással fordult az urak felé és így szólt:

— A hölgy angol-szász faj. Fogadni mernék, hogy az. Bizonyos dolgokat akármily szempontból nézve is fölismerek.

Az urak ezt élcnek gondolták és nevettek. A király fia folytatta az elméleti magyarázatot:

— A legszebb példány, amit eddig láttam. Nézzék csak urak! Kis füle cimpájától kezdve minden vonal milyen merész és mégis föltétlenül gömbölyü vonás. Egy bizonyos ponton óriási arany ranett-alma.

A fenség, legszabadabb óráiban, egy kissé költő is volt, olyanfajta, aki a legósdibb iskolát a legdekadensebbel elegyíti. E különös, válságos — de amint látni fogjuk —

éppen nem válságos pillanatban hirtelen megszállta az ihlet, intett a szolgálknak, hogy tegyék az asztalra azt, akinek ime szüzessége van a virágos terítón és szólt:

— Van-e ennél fehérebb, mint ez a rózsaszínű test? Mi, he? Önök ellentmondanak?!

Senki se szólt, a gentlemanok visszafojtották lélekzetüket, kimeresztették a szemüket; elnémulva bámultak. A trónörökös folytatta francia, angol és német beszédből különös módra összekevert és kissé hebegve előadott dithirambusát:

— Szép a gyümölcs, szép a virág, de mindegyiknél szebb az ilyen leány, aki gyümölcs is, virág is. Kár, hogy csak színében és illatában lehet gyönyörködni, de megenni nem lehet. Bajos. Törvényeink tiltják, azonfelül egy uri ember nem is tudná, hogy fogjon hozzá. Beleharapni, azt teszik, matrózok — láttam — sőt urak is.

A lányon végig futott a hideg, amint ott feküdt az ezüst koporsóban. Villamos vonaglása az urakon is villamos szikrát futtatott végig: az ártatlanság, a szépség és a fiatalság megkínóztatásának kéjét ők is érezték, tudták, hogy a fenség hová gravitál. Ismerős volt előttük nagyúri kéjenceknek ama szenvedélye, hogy valakit, aki körmük közé jutott, halálra kinozzanak, rémítsenek, poklokra tiporjanak, de csak azért, hogy a következő pillanatban az égig, a boldogságig magasztalják fel őket. Volt itt az urak között egy, aki előbb revolvergolyókat lövöldözött ama leány feje fölött, aki a kezébe került. És amikor e szerencsétlen fölébredt ájulásából: mennyezetes ágyon feküdt és az illető úr — a szeme könnyes — a hideg lábacskaít forró csókokkal melengette... Ha volt társaság, amely a raffinált és baromilag egyszerű fenség érzületeit és szándékait követni tudta, úgy ez a társaság volt az, nagy magyar urak, keleti módon vérmesek, a legnyugatibb módon romlottak.

A fenség — mind emelkedőbb hangulat közepette — folytatta tovább a szüzesség halotti énekét:

— Voltaképpen a jó istenhez kellene imádkoznunk, megköszönni, hogy adott nekünk olyant, mint ez a nő itt.

A grand-seigneurök közül — egy-kettő, elázottabb — belement volna egy kis alkalmi istentiszteletbe. A királyfi azonban minden átmenet nélkül, vontatott beszéddel szólt:

— A fogait akarom látni a leánynak. Mondja meg neki valaki, hogy nyissa ki az ajkát!

Az urak szóltak, a leány kissé felütötte a fejét, de összeszorította az ajkait.

— Nem akarja, jó! Ez tetszik nekem! — szólt a nagy vendég. Nehány úr azonban méltatlankodott, az illető gavallér, akit ez ügyben az impresariónak nevezhetnénk, haragudott, kiáltott:

— Azonnal nyisd ki, nem érted, a fenséges úr a fogaidat akarja látni!

Koldusok királynője kinyitotta a száját és megmutatta húsevői kis fogait, amelyek ragyogtak és szikráztak a vérpiros keretben. És e fogak közül kemény, nem kiáltó, de éppen nem elfojtott hang tört elő:

— Becstelének!

Majd a megdöbbenés csendjét felhasználva, a leány folytatta reflexióit:

— És szamarak!

— Megvetem magukat! — nyilatkozott tovább az urak meglepetése közben.

— Engem is? — kérdé a fenség és közel lépett hozzá.

A lány nem felelt. A királyfi új kérdést intézett hozzá:

— Szeretném tudni a mostani érzelmeidet. Válaszolnál — szépen — engem szeretsz-e?

— Van eszembe! — szólt a leány és elfordult.

Most pedig, amíg a csudálkozástól, méltatlankodástól — de tetszéstől is — ama bizonyos zaj, össze-vissza élénk beszéd támad a teremben: helyes és hálás volna eltávolodni a férfiaktól, nem szemlélődni tovább kivörösödött és fölpuffadt arcukon és leszállni egy összeszorult kis szív mélyére és azt vizsgálgatni: mi történik abban? Hogy a leány érzelmei és gondolatai mik és milyenek? Hogy erre megfeleljen az analitikus író: a derék Bourget óta nincs ennél könnyebb. Ime: a kis megalázott királyné szíve összeszorúl az útalattól, de — a következő pillanatban — fölmelegszik, mert érzi, hogy ami benne asszony, most hallatlan diadalt aratott... És így tovább. Ám minden erőszakos lélekfestésnél többet ér egy szó, amelyet a leány, háttal fordulva a közönségének, makacsul, dacosan, félhangon ismétel:

— Becstelének, becstelének!

Folytatjuk.

Csendélet.

Az apja szelid, kicsi, gömbölyű úr,
Az anyja pedáns úri nő,
Az utca megáll, kocsikázni ha megy
Az apja, az anyja, meg ő.
Otthon a papára papucs nehezül
S mukkani se merne szegény;
És nap-nap után dominózva ülünk,
Az apja, az anyja, meg én.

Az anyja regényt ír, az apja pipál,
Ő mulat a két öregén,
Szidjuk a cselédeket és az adót,
Az apja, az anyja, meg én,
Mellesleg az anyja csak azt lesi, hogy
Mikor jön a hercegi vő?
Bizonyosra veszik a királyi jövőt
Az apja, az anyja, meg ő.

Zálogba kerülnek az ékszerek is,
Rohanva telik az idő
És korban is egyre előrehalad
Az apja, az anyja, meg ő.
Mevénülök én is, a házi barát
S elpárolog ah! a remény...
Theánkhoz is szomorúan ülünk
Az apja, az anyja, meg én.

Ő csak kacag és dalol, egyre remél
S nem lesz soha csúf, soha vén,
Nagy, nagy valamit eszelünk ki bo-
Az apja, az anyja, meg én. [hón,
Jó volna nekem feleségül a lány,]
Rég ismerem őt, ez a fő —
S ismernek azonkívül engem is ők,
Az apja, az anyja, meg ő.

Heltai Jenő.

Klubélet.

Írta: Ambrus Zoltán.

III.

A már ismertetett érvelés előbb nevetséges ráfogásnak mondta, hogy az orvosi kaszinóban «olyan a hang, a tónus, hogy tisztességes nő az ilyen társaságban arcpirulás nélkül nem vehet részt», de úgy látszik, ez az állítás még se annyira nevetséges és ráfogásnak se ráfogás, mert a harmadik argumentum így szól: «Az orvosi kaszinóban, mint minden más klubban, a hang és a modor olyan, amilyen kizárólag férfiak között otthonos az egész világon, tudniillik fesztelen és szabad» — itt egy pár dicsérő szó következik, mely e hang és modor ízlésességét vitatja — «de azért ez a társalgási mód, a magaviseletnek és a modornak ez a neme mégis olyan, hogy egy tisztességes úrnő fülét természetesen kellemetlenül kell hogy érintse».

Magyarán: az orvosi kaszinó tagjai meg akarják őrizni azt a szabadságukat, hogy a klubban trágárságokat is beszélhessenek. Vagy ahogyan egy kollegám értelmezte a klub határozatát: «A nő jelenléte bizonyos korlátokat szab a társalgásnak és a viselkedésnek, a kaszinó pedig azért kaszinó, hogy mindenki otthon érezhesse magát. Szóval, mondaná Józsi, én disznózkodni akarok! Mivel pedig a kolléganőnek erre nincs hajlandósága, hát minek lábatlankodjék közöttünk?»

Igen, teljes őszinteséggel szólván: a trágár beszédhez való jogról van szó. Az, hogy a klubban elhangzó beszélgetéseket «tisztességes nő is arcpirulás nélkül» hallgathatja, ne ejtsen tévedésbe senkit, hisz ez után a tiltakozás után nyomban kiderül, hogy az, amit itt hallani, a tisztességes úrnők fülét mégis csak kellemetlenül érintené. És mi az

ördög az, amit a tisztességes úr ő kiáll ugyan arcpirulás nélkül, de mégis csak bizonyos kellemetlen érzés leküzdésével, ha nem: a trágárságok hallása?

Tehát nem arról van szó, hogy egy-egy öreg úr el ne káromkodhassa magát s ijedtség és bocsánatkérés nélkül ne emlegethesse a fenét. A kolléganőt egy-egy szelidebb káromkodás aligha alterálná s ha az öreg úr lelki szükségét érzi annak, hogy a káromkodást egy kissé ki is cifrázza, a kolléganőt, aki egy órával azelőtt talán valami fekélyt vizsgált, ez nem igen fogja elrémíteni, legfeljebb úgy tesz, mintha nem hallaná. Nem is arról van szó, hogy az öreg bácsik el ne ejthessenek egy-egy drasztikusabb kifejezést s az egyéves kis gyerekek prózai betegségét ne emlegethessék magyarul. Ezt a kolléganő még csak rossz néven se venné. Még arról sincs szó, hogy a kolléganő jelenlétében akár fiatal, akár öreg, ne mondhasson el borsos anekdotákat. A kolléganő, ha effélet hall, lesz olyan liberális, mint más asszony; talán mosolyogni is fog rajta, vagy ha sokalja az anekdotát, tovább áll, azokhoz, akik egyébről beszélnek.

Határozottan a trágár beszédhez való jogról s a trágár kifejezések használatának édes szabadságáról van szó.

Tévedés, hogy a trágárságnak ez a kultusza otthonos az egész világon. Művelt társaságokban sehol a világon nem beszélnek annyi zamatos históriát, mint nálunk; aminek a magyarázata egyszerűen az, hogy a külföldi műveltek a szellemi világnak sokkal több jelensége iránt érdeklődnek, sokkal több komoly dologgal, több szeretettel és hosszabban foglalkoznak, mint a mi műveltjeink, erősebb intellektuális életet élnek s nem érnek rá annyit humorizálni, mint erre mifelénk szokás. És ha angol vagy francia tudósok életmódjáról olvasunk egyes részleteket, bajos kitalálni, hogy: vajjon mikor és hol szoktak trágárságokat beszélni, ami nélkül az életük nem lehet vidám?

Ez egyik speciálitásunk. Szörnyüködni nem érdemes rajta, de az se volna valami nagy szerencsétlenség, ha a trágárság a társaságos élet fejlődésével a mi műveltjeink körében is veszítene valamit népszerűségéből. Ám az se baj,

ha a magyar — mivel nem boldog — ragaszkodik ehhez a vidámító szerhez. De még ez a ragaszkodás se teszi érthetővé az orvosi kaszinónak a jelentkezővel szemben tanúsított szigorúságát. Ha a kolléganő minden nap fölmegey a klubba s mindennap eltölt ott egy pár órát — ami aligha történt volna meg — a társaságnak — mondjuk — húsz kisebb csoportja közül tizenkilencben rövid két óra alatt annyi trágárságot lehet elhelyezni, hogy többet már senkinek a szive nem kívánhat. A kolléganő mindig csak egy-két embert feszélyezhet: a kikkel éppen beszél. A többieknek nem lehet alkalmatlan; bátran beszélhetnek a szomszédságában akármit, a közvetlen közelében is: gondoskodni fog róla, ő maga, hogy ha véletlenül meghall valamit, úgy tegyen, mintha nem hallott volna semmit. Azért, ha ajtót nyitottak volna előtte: ez nem lett volna éppen nagy áldozat.

A kényelem-szeretet győzött; nem az udvariasság. A kaszinó kimondta, hogy nőt nem vesz fel tagúl. Joga volt hozzá; jól tette. Azért kaszinó, hogy azt tehesse, ami neki a legkellemesebb.

De azt már rosszul tette, hogy elhatározásának az okát publikálta. Mert sokféle tekintet képzelhető, a melyivel szemben nincs se udvariasság, se kollegialitás. Eféle tekintetre azonban a kaszinó nem tudott hivatkozni; amivel pedig a nyilvánosság elé hozakodott, azt a nyilvánosságnak, ha nem akar ellenkezésbe jutni magamagával, lehetetlen respektálnia. Sokat lehet követelni a gondolatszabadság és a szólásszabadság nevében; sokat lehet megbocsátani a lelkiismeret és a sajtó szabadságáért. Lehet reklamálni a gyülekezési jogot, hivatkozni a kérelmezés jogára, követelni közdolgokban a hozzászólás jogát, az általános szavazati jogot stb. De a trágár kifejezések használatának szabadságát követelni a nyilvánosság előtt, mely a naturáliák tárgyalására nézve más konvenciót tett általánosan kötelezővé, — reklamálni a trágár beszédhez való szent jogot, oly komolysággal, mintha a kenyérhez vagy a munkához való jogról volna szó, — megkívánni azt, hogy a nyilvánosság cáfoljon rá a tulajdon szabályaira s azt, amit egyesek kényelme diktál, jogosabbnak

ismerje el, mint azt a korlátozást, amelyet — elég figyelemreméltó okokból — éppen ő tett kötelezővé: egy kissé sok a követelődésből.

Mert a trágár beszélgetés nem természeti szükség; nem szüksége a léleknek, legalább a normális embernél nem. Vannak olyanok is, akiknél lelki szükség, de az ilyeneknél: ideg-aberráció jele. A trágárság mint lelki szükség azonban már oly téma, mely nem tartozik a nyilvánosságra; ez a tisztelt doktor urak dolga.

A nyilvánosságra nem tartozik egyéb, csak maga a szokás. Azok, akiknél a trágár beszélgetés csupán szokás, nem követelhetik meg, hogy őket pedig nem szabad összetéveszteni azokkal, akiknél ugyanez a szokás már aberrációból sarjad. Minél természetesebbnek tartják a hozzá való szent jogot, annál kevésbé követelhetik meg. Azért könnyen megtörténhetik, hogy ez a furcsa, a nyilvánosságra nem tartozó és mégis a nyilvánosság elé vitt kívánság a nagyközönség egy részére ilyen impressziót tesz:

— Az orvosi kaszinóban kissé túlságos szeretettel ápolják a trágárságot. Ez a kultusz a kaszinó legtöbb tagjánál bizonyára csak szokás. De lehetnek ott olyanok is, akiknél már valamely lelki-aberráció következése. És ha az orvos szenved ilyen aberrációban, az nagy hiba; az orvosban csak akkor lehet megbízni, ha normális lény, tiszta fejű, egészséges gondolkozású ember. Minthogy pedig a távolból lehetetlen megtudni, hogy hányan tartoznak ebbe a kategóriába és hányan a betegek közé: óvatosságból lehetőleg olyan doktort hívjunk, aki nem tagja az orvosi kaszinónak.

INTIMITÁSOK. A VETOJOG ÉS A BIBOROSI

KALAP. Mostanában sok szó esett a delegációban a vetojogról, melyet legutóbb a pápaválasztásnál Rampolla biboros ellen gyakoroltunk. A furcsa akademikus vitában természetesen a klerikálisok (Rakovszky és Ugronék) azt a bolond dolgot állították, hogy se osztrák császárnak, se magyar királynak ilyen joga soha sem volt

és az egyház hatáskörébe való átlépés, ha ezt gyakoroljuk. A józanul gondolkodók azonban először konstatálták a vetojog gyakorlásának tényét, sőt azt is merészkedtek állítani, hogy ez a jog nem a Habsburg-dynasztia, nem is az osztrák császár joga, hanem megilleti egész természetesen a legkülönfélébb és legkiválóbb előjogokkal felruházott apostoli magyar királyt is és kijelentették, hogy elvárják, hogy ezentúl a magyar király nevében történjék annak igénybevétele. Aki nem lát mélyebben, az elolvasva ezt a vitát, örül annak, hogy akadtak igazi magyar hazafiak, akik a delegációban megmentették ezt a magyar királyt megillető, értékes jogot.

Ami aki mélyebben néz a dologba, az megtalálja a kapcsolatot a vetojog körüli vita és a bibornoki kérdés között. Tudvalevőleg Schlauch Lőrinc halála óta két bibornokság van üresedésben Magyarországon. Konzisztorium volt azóta nem egy, bibornokot is kreáltak nem egyet, de a magyar bibornokok csak nem születtek meg. Mindenféle álhírekkel igyekeztek ezt a huzavonát igazolni. Egyszer egyik, másszor másik bibornok-akarnok hirdette magáról legközelebbi kinevezését. Mindannyiszor jött a cáfolat is nyomában. A dolog pedig ma is még kérdés. Ha Rampolla lett volna pápa, úgy a magyar klerikálisok egyik fővezére: gr. Majláth Gusztáv Károly erdélyi püspök már rég élvezné a bibornoki méltóság nagy díszét és tiszteletét. Megvolna már a temploma Rómában és a «Gewehr heraus»-t is kommandiroznák, ha ő méltósága Bécsben a Burgban megjelenék. A főhercegeket megillető tisztelet volna az ő osztályrésze. Ez fájt iszonyatos módon a néppárti Rakovszkynak, ez bántotta a klerikális Ugront és társait is. Mily hatalmas dolog lett volna, ha a maroknyi klerikális had bibornok egyházi-vezérrel dicsekedhetnék. Ezért volt a nagy lárma, ezért tagadták meg őket a vetojogot.

Csak egyet csodálunk, hogy a másik két bibornokjelölt olyan csendes. A Szederkényi kerületében székelő bátor és szókimondó egri érsek éppen úgy, mint Hajnald méltó örököse, a szelid lelkeről híres kalocsai érsek, mostanában nincsenek aktivitásban, keveset hallatnak magukról. Legutóbb Samassa József volt felül. Ő járt a pápánál s a pápa igen kegyesen fogadta, mert ő excellenciája a péterfillérekben talán ez alkalommal renkívül bőkezű volt. Azt azonban tudjuk, hogy Császka érsek sem mondott le arról a reményről, hogy ő lesz a legközelebbi magyar bibornok. Különösen amióta gr. Tisza István van kormányon, a prononcírozott Apponyista

Samassa Józseffel szemben, akinek székhelyén az adót is megtagadták, neki, a megalkuvónak és színtelennek, minden kormányok szükségképeni barátjának határozott előnye van. A vetélkedés fennáll ma is a felebaráti szeretet isteni vallásának e két föl-kent főpapja között, csak épen a harc egy kissé szünetel. Mindkettő lesi, várja a viszonyok konszolidálódását, az ál andó kormányt.

Tiszában nem bíznak túlságosan, ezért az estélyére sem ment el egyik kandidátus sem és a böles Samassa érsek ezért nem ment a delegációra Bécsbe. Mert kényes helyzetekben a «gyöngé egészségre» való hivatkozás mindenkor igen alkalmas ürügy.

A VATIKÁNBÓL. Híre jár, hogy a Vatikánban nagy az elégtelenség a «reformpápa»-nak elhíresztelt X. Pius kormányzata, de különösen az államtitkára: Mery del Val ellen. A pápát nem buktathatják meg. Ő Isten akaratából és a conclave bizalmából nyerte el a hármass tiarát. Ő ott is marad, mint Krisztus földi helytartója, haláláig. Ámde az államtitkár megbuktatható. A vatikáni államtitkárnak pedig nehéz a helyzete. A Vatikánban oly sokféle befolyás uralkodik, hogy azokat összeegyeztetni ugyancsak kemény dió. A diplomata minden ügyességével, a furfangos és macchiavellisztikus politika minden fegyverével kell dolgoznia egy ilyen államtitkárnak. A ravasz Rampolla ugyancsak értette minden csinyját-binyját a hatalom-kezelésnek. Mery del Val fiatal is, tapasztalatlan is, de mindenesetre tanult és képzett ember. A főhibája — úgy látszik — hogy igazán a pápa államtitkára akar lenni és a Vatikán biborosainak az fáj nagyon, hogy túlságosan egy húron pendül Ő Szentségével. Ők ezt sehogysen szeretik. Az intrika nagymesterei, a hataloméért való versengés rideg diplomáciával átszűrt alakjai rosszul érzik magukat, ha nincs módjukban valami fonderlattel kijátszani és megzavarni a fennálló hatalom birtokosát. Nekik egy második Rampolla kell, aki szemben a pápával mindenkor az ő exponensük legyen. Nekik egy olyan államtitkár kell, aki nemhogy a pápa államtitkára volna, hanem épen ellenkezőleg, a pápa ellenében az ő államtitkáruk. Ezt fel is találták Fersata bibornok személyében, aki mellett nagyban csinálják is a hangulatot.

A király.

Írta: Giovanni Verga.

Cosimo apó, a fuvaros, rendbe hozta az öszvéreit, meghosszabbította a kötőféket és egy kis szalmát hintett a kanca lába alá, mely kétszer megcsúszott a nedves köveken — amint Grammicheléből jöttek — mert csak úgy dőlt az eső. Aztán leült az állás ajtaja elé, kezeit a zsebébe dugta és ásítózott arra a sok népre, mely ide sereglett, hogy a királyt lássa. Olyan zürzavar volt Caltagirone utcáin, mintha Szent János ünnepe lett volna, de azért Cosimo apó fülelt és nem vesztette szem elől öszvéreit, melyek nagyon csendesen rágták a zabjukat, nehogy ellopják előlük.

Eppen akkor jöttek jelenteni, hogy a király beszélni akar vele. Valójában nem a király akart vele beszélni, mert az senkivel sem beszél, de egyike azoknak, akik a király helyett beszélnek, ha annak valami mondani valója van. Azt üzenték neki, hogy a királynak szüksége lenne az ő gyaloghintójára; holnapután hajnalban Catániába kell mennie és nem akarja lekötelezni se a püspököt, se a polgármestert és inkább a saját zsebéből akar fizetni, mint bárki más.

Cosimo apó bizony örülhetett volna, mert fuvaros volt és éppen utasra várt, azután a király nem azok közül való, akik a fuvardíjból lealkusznak, mint azt annyian teszik. De azért mégis szívesebben fordult volna vissza Grammichelébe az üres gyaloghintójával, annyira idegenszerű volt neki az, hogy a királyt vigye a hintójában. Már csak a pusztá gondolatára is mérges lett az egész ünnepélyre; nem élvezte többé se a kivilágítást, se a zenét, mely a piacon játszott, se a diadalszekeret, mely a várost járta körül a király és királyné arcképével, se a Szent-János-templomot, mely csak úgy hányt a tüzet. Ott ugyanis Krisztus Urunk képe volt kitéve és nagyban harangoztak a királynak.

Minél szebb volt az ünnepély, annál nagyobb félelem szállta meg Cosimo apót, hogy az ő hintójában lesz a király és mindezeket a rakettákat, ezt a tömeget, ezt a kivilágítást, ezt a harangzúgást a gyomrában érezte és egész éjjel nem tudta a szemét lehúyni.

Vizsgálgatta a kanca patkóját, tisztogatta az öszvéreket és tele tömte őket zabbal, hogy erősödjenek, mintha a király többet nyomna, mint más halandó. Az állás tele volt lovas katonákkal és a sok sarkantyúval, melyeket még akkor se vettek le a lábukról, mikor a padra vetették magukat, hogy aludjanak. A gerendák szögein kardok és puskák lógtak és szegény Cosimo apó azt képzelte, hogy mindezzel a fejét fogják levágni, ha szerencsétlenségére az egyik öszvér megsziklik a nedves köveken, mikor a királyt fogja vinni. Az utolsó napokon ugyanis annyi víz ömlött az ég csatornáiból, hogy a nép majd megpukkadt a dühtől, miért kellett a királynak ebben a csúf időben Caltagirone felé utazni!

Ami Cosimo apót illeti, Isten látja a lelkét, ő legjobban szere-

tett volna otthon lenni a házikójában, ahol az öszvérei kényelmesen állnak az istállójukban és ő az ágyából hallgathatja, amint a zabot majszolják. Szívesen odaadta volna azt a pár lirát, amit a királytól kellene kapnia, hogyha most az ágyában lehetne zárt ajtók mögött és a takaró alól, melyet az orráig húz fel, kikandikálhatna a feleségére, amint gyertyával ide-oda jár, hogy éjjelre mindent elkészítsen.

Hajnalban félálomból felköltötte a trombitaszó, mely úgy lármázott, akár a kakas, mely ismeri az órát. A láрма az egész állást fellázította. A fuvarosok felemelték a fejüket, a kutyák ugattak és a koresmárosné álmosan bújt elő a szénapadlásról s a fejét vakarta. Oly sötét volt még, mint éjfélkor, de a nép járt-kelt az az utcákon, mint karácsony éjjelén és az asszonyok forró mandolatejet árulgattak. Álmosan és fáradtan cipelődött az utcákon a nép, hogy a királyt láthassa. Amint észrevették a gyaloghintót, a csengetyűkkel és a meleg takarókkal, tágra meresztették a szemüket és megirigyelték Cosimo apót, aki a királyt egész közélről fogja látni. Bizony egyiket sem érte eddigelé ez a szerenese, pedig már negyvennyole óra óta állnak éjjel és nappal az utcákon és csak úgy ömlik reájuk a víz, amit az Úr Isten küld le az égből.

A Szent-János temploma még mindig szórta a tüzet a lépcső tetejéről, melynek se hossza, se vége és várta a királyt, hogy jó utat kívánjon neki és jelentse összes harangjaival, hogy itt az idő, mennie kell.

Hát soha sem fognak kialudni ezek a lángok? És miféle vas-karja van annak a sekrestyésnek, hogy éjjel-nappal tudja húzni a harangot?

Ezalatt a Szent-János-téren a hajnal hamúszín szürkén hasadt fel és a völgy valóságos ködtenger volt; mégis oly sűrűn állt egymás mellett a nép, mint a szunyog. A sapkát az orrukra húzták és alig látták meg a gyaloghintót, agyon akarták nyomni Cosimo apót és az öszvéreit, mert azt hitték, hogy bent ül a király.

De a király jó darabig váratott magára, talán épp a harisnyáit húzta, vagy egy kupica pálinkát ivott, hogy kiöblítse a torkát. Bezzeg Cosimo apónak ez nem is jutott ma reggel eszébe, úgy összeszorult a gégeje! Egy órával később megérkeztek a lovas katonák, kivont karddal és utat csináltak. A lovasság mögött a nép hullámzott, aztán a banda jött, majd urak és hölgyek kalapban, a hidegtől vörös orral; idesereglettek a mandolatej-árúsok is, hogy még egy kis tejet adhassanak el. Annyian voltak, hogy egy gombostű sem fért volna el közöttük és az öszvérek még a szunyogokat sem hajthatták volna el magukról, ha a lovasság helyet nem csinál. Hozzá a lovasság lovai egész szunyogfelhőt hoztak magukkal, ettől meg az öszvérek felbőszültek, úgyannyira, hogy Cosimo apó Istennek ajánlotta azok lelkét, akik az öszvérei lábai alá kerülnek.

Végre megduplázódott a harangzúgás, mintha az összes harangok megbolondultak volna. Mozsarakat durrantottak, ismét új néparadat jött és messziről látszott a király hintója, mely mintha úszott volna a tömeg közepén. Aztán trombita- és dobszó hallatszott és ismét mozsarakat durrantottak, hogy az öszvérek rugdalózva szét akarták tépni a hámat; a katonák megint kivonták a kardjukat,

mivel már egyszer visszatették a hüvelyükbe és a tömeg orditozott: a királyné, a királyné! Az a kicsike ott, ni, a férje oldalán, alig látszik!

A király ellenben szép szál ember volt, nagy és erős, vörös harisnyában és a kardja a hasán lógott; mögötte vánszorgott a püspök, a polgármester, a városi kapitány és még egy csomó előkelő személyiség fehér keztüben, fehér nyakkendővel és fekete öltönyben. A hideg rázta a esontjaikat abban az éjszaki szélben, mely a ködöt seperte a Szt.-János-téren. A király, mielőtt a lovára ült volna és mialatt neje a gyaloghintóba szállt, ezzel és azzal beszélgetett, aztán Cosimo apóhoz közeledett, megveregette a vállát és tréfálkozva azt mondta neki nápolyi dialektusban:

— Vigyázz ám a királynédra!

Cosimo apónak megesuklottak a térdei, annál is inkább, mert ebben a percben kétségbeesett kiáltás hallatszott, a nép úgy hullámzott, mint egy kalásztenger és láttak egy fiatal leányt apáca ruhában, egész sápadtan, amint a király lábai elé veti magát és kiált:

— Kegyelem!

Kegyelmet kért apja részére, akit halálra ítélték, mert a királyt le akarta dobálni a trónról. A király egy szót szolt annak, aki a közelében állt és ez elég volt arra, hogy a leány apjának le ne vágják a fejét. A leány boldogságában elájult, úgy vitték el onnan.

Ez azt jelenti, hogy a király egy szavával levágathatja a fejét annak, a kinek akarja. Cosimo apónak is, ha egy öszvére megesúszik és a királyné, amilyen csepp, véletlenül kiesik.

Szegény Cosimo ezt mind szem előtt tartotta, mialatt a kanca oldalán lépegetett és kezével a rudat fogta. A Madonnát emlegette s Istennek ajánlotta a lelkét, mint egy haldokló. E közben az egész karaván, a királylyal s katonáival útnak indult, éljenzések, harangzúgás és mozsárdurránás közepette, annyira, hogy mikor leértek a völgybe, a hegy csúcsán még látszott, hogy hemzseg a fekete tömeg a napban, mintha marhavásár lenne a Szt. János-téren.

De mit bánta Cosimo apó a szép napot, a napsugarakat, mikor szive sötétebb volt a felhőnél! Tekintetét fel sem merte emelni a kövekről, melyekre az öszvérek patájukat helyezték, mintha tojás járnának; nem nézte a szép vetést, nem örült az olajfák gyümölcsének a bokrok mentén, nem gondolt arra, hogy milyen hasznos volt mindenre ez az eső, neki csak a szive dobogott a gondolatra, hogy a patak megáradhatott és neki az erdőn kell keresztül mennie. Most, hogy a királynét vitte, nem merte volna megtenni azt, amit rendszeren szokott: nyargalva a kocsi rúdjára ülni és elszundikálni, úgy hogy a feje a mellére csüng le. Az öszvérek csukott szemmel is megjárták ezt az utat sokszor a szép napfényben, az egyenes úton. Ellenben az öszvéreknek nincs eszük, nem tudták, kit visznek és élvezték a már felszáradt, sima talajt, az enyhe napot, a zöld mezőt, vigan rázták a csengetyűjüket és annyira tűzbe jöttek, hogy szinte ugrálni kezdtek. Cosimo apót majd megütötte a guta az ijedtségtől és nem gondolt se a királynéra, se a világra, semmire.

A királyné egy hölgygyel beszélgetett, akit melléje tettek, hogy ne unatkozzék. Valami átkozott nyelven beszéltek, nem lehetett

őket megérteni. A királyné a vidéket nézte kék szemeivel, melyek olyanok voltak, mint a lenvirág és kezét az ajtóra támasztotta. Oly piciny volt az a kéz, hogy az Isten őket csak a semmittevésre teremthette. Bizony nem volt érdemes az öszvéreket zabbal teleltetni, hogy ezt a kis nyomorúságot vigyék. Ilyen királyné! De bármilyen kicsi is volt, egy szavával levágathatta az emberek fejét és az öszvérek, akiknek nincs eszük, ezzel a könnyű teherrel és zabbal telt bendőjükkel szerettek volna ugrálni, táncolni és Cosimo apónak fejét levágnatni.

Annyira volt szegény, hogy az egész úton Miatyánkot és Ave-máriákat mormogott a fogai közt és beajánlotta magát a halottainak, azoknak, akiket ismert és akiket nem ismert, míg végre «Liza Néni»-hez értek, ahol nagy tömeg verődött össze, hogy a királyt lássa és minden koresmán ott lógott a nyüzött sertés az ünnepélyre.

A mint hazaért, miután a királynét épen és egészségesen átadta, nem hitt önönmagának és megcsókolta a jászol szélét, a hová az öszvéreket odakötötte; aztán ágyba feküdt, nem evett, nem ivott semmit és még látni sem akarta azt a pénzt, amit a királynétól kapott, ott hagyta volna a zubbonya zsebében tudja Isten meddig, ha a felesége ki nem veszi és egy harisnyában a szalmazsák alá nem teszi.

Az ismerősöknek és a jóbarátoknak, akik kíváncsiak voltak, hogy milyen a király és a királyné és az utazás felől kérdezősködtek — azzal a kifogással, hogy «nézni jöttek, nincs-e Cosimo apónak maláriája?» — semmit se akart mondani. És ha mégis beszélt róla, már kirázta a hideg, úgy, hogy az orvosnak este is, reggel is kellett jönnie. Orvosságra majd a felét elköltötték annak, amit a királyné adott.

Csak sok évvel ezután, mikor a király nevében lefoglalták az öszvéreit, mert nem tudta kifizetni az adósságát, bántotta Cosimo apót szörnyen, hogy épp ezek az állatok vitték a király feleségét. Bezzeg akkor még nem volt kocsiút és a királyné kitorpte volna a nyakát, ha nem lett volna Cosimo apó gyaloghintója. Akkor azt beszélte a nép, hogy a király és a királyné épp azért jöttek Sziciliába, hogy utakat csináltassanak! — ami igazán nem volt szép tőlük, mert abban az időben a gyaloghintósoknak még volt miből élniök, akkor még Cosimo apó is megfizethette volna az adósságát és nem foglalták volna le az öszvéreit, ha nem jön a király és a királyné, hogy járhatóvá tegyék az utakat!

Csak később, mikor Oraziót, a fiát, akit mindenki csak töröknek hívott, oly erős és oly fekete volt, elvitték és lovas katonát csináltak belőle és felesége, a szegény öreg, úgy sírt, mint egy szökőkút, jutott eszébe az a leány, aki a király lábai elé vetette magát és kegyelmet kért és a király egy szavával boldoggá tette. Am nem akarta megérteni, hogy a mostani király más, és hogy azt az előbbit ledobták a trónról. Azt mondta: ha a király itt lenne, rendbe hozná bizonyára a Cosimo apó és a felesége ügyét; hogy egyszer megveregette neki a vállát; hogy ő ismerte a királyt, szemtől-szembe látta, vörös harisnyájában, pompás kardjával. Azt a királyt, aki egy szavával levágathatta az emberek fejét, lefoglaltathatta az öszvéreket, ha valaki nem fizette meg az adósságát és elvitethette a fiúkat katonának, ha neki úgy tetszett.

Fordította: Szántó Frigyesné.

Barancsyék.

Ujabb részlet a «Bolond» című költői regényből.

Irtta: Szabó Endre.

... Alusszák még Barancsyéknál
A bálnak vígadalmait,
Hanem Danó már messze sétál,
Szidván magában a Palit;
Nem a kényes voltú enigma
Találgatása háborítja,
Nem tán a tény, hanem a szó,
Melyet kotyogni nem való;
Ártatlan ő bizonynyal ebben,
De végre is csak ő az ok
S alig mentség, hogy az esetlen
Pál úrfi e bolond esetben
Nem hízelgett, hanem — rágalma-
zott.

Képzeltető: Margit hogy elhül,
Ha majd a hír fülébe jut,
Ki nem is álmodott ilyenrül
S arról még tán semmit se' tud.
Hát még Barancsyné! Jaj annak,
Kit ez dühe nyársára kaphat!
Hah! az a zöld szem, pulyka-orr!
Ha az egyszer haragra forr!
Lapíts öreg Barancsy szótlán,
És sírd ki, Margit, a szemed,
Te meg Pali ugorj ki gyorsan,
De még te se láttassál ottan
Szegény Danó, mert főkép jaj neked.

Danó lassan indul a hegynek,
Míg forgatja eszében ezt;
A szedők már javába szednek,
Dalolnak, mint tegnap megest,
A vinclér, aki ott vigyáz, a
Szedők után vígan pipázva,
Bodor füstöt eresztve ki,
Hangos «jó reggelt» mond neki.
— És Danónak megtért a kedve
E vidám környezet között — —
Még csak egy pillantást vetett le
A borházra, aztán nevetve
Mondá: «Befellegzett» — és meg-
szökött.

De megszökött ám! — Meg se várva
A jó, finom korhely-levest,
Loholt, kalapját félre vágva
Patakra vissza egyenest.
Példáján e szerény fiúnak
Sok széltozó ficsúr okulhat:
«Ne lábatlankodj ott, ahol
Esetleg megcsúfoltatol».
És valljuk meg, hogy sejtve rosszat,
Danó e vágást jól tevő,
Sándor se' nyeste Gordiosznak
Csomóját jobban kétfelé — —
Megint más kérdés: illet-é, nem-é?

No jó utat, vidor barátom,
Én már veled nem baktatok,
«Élted hajóját elbocsátom»
És nem lapátolom — gyalog.
Én reám itt még sok dolog vár,
A borház is ébred, mozog már,
Már — alig hogy felkelt a nap —
A szomszéd-asszony átszalad,
Barancsynét csókolja-falja:
«No, gratulálok édesem!»
S Barancsyné ámulva hallja,
A mit annak daráló malma
Darál, darál gúnyos-negédesen.

Vizet, vizet! de vízi puskát,
Mert mindjárt robbanás lehet — —
Barancsyne ajkát lecsukták
Pokoli, vad kín-érzetek,
Lecsukták a szemét, az orrát,
S ő nem szelelhetett sehól hát,
S ha elzárják a hőt totál,
Bizony féltő, hogy explodál.
De egy szelep, az orra, végre
Megnyílt s ő meghorkant azon,
Majd kiömölt mint gáz a mérge
Száján is, susterogva, égve:
«Oh mily bolond, oh mily gaz rá-
galom!»

S barátnéját hogy ellugozta,
Száguld be már, mint a nyila,
És mindenért lányát okozva,
Sipít: «Jaj, az a vad-liba!
Mindjárt is félttem tegnap este,
Hogy azt a Dücsköt felkereste
S azzal sokáig szóba állt:
Hírbe is hozta, lám, magát».
Ott várják már az érdekeltek,
Bent régen már a reggeli,
És összenézve mind fülelnék,
Oly balsejtelmekkel teli,
Hogy a mamát valami tán leli.

S berontván, szól poshadt kacajjal,
Mely csíp, mint paprikás ecet:
«No hálisten'! egy házi bajjal
Van immár újra kevesebb!
Amit úgy vártunk várva: végre
Akadt Margitnak vőlegénye;
S képzeljétek: ki veszi el?
Ki más, mint Dücsök Dániel!
Gratulálok, édes leányom,
A hírt mindenki tudja már;
A «Családi Kör»-t lesve várom,
Mán az is közli, szinte látom...»
Margit csak néz s feszeng a dupla Pál.

Egyik Pál a káposzta-lében
Felejtí lent a kanalat,
És megakad torkán az éppen
Sebtin benyelt kolbász-darab;
Az úrfi ez s azt pedzi mostan,
Hogy tegnap, benyalt állapotban
Mint informálta ő Danit:
S abból most rossz véget gyanít.
A másik Pál, az apja, vállát
Huzgálja s mit szóljon: haboz,
Megütődött arcot csinál hát,
Bár titkon a szentenciáját
Így formulázza: «Az se volna rossz».

Leánynénjéhez vagy hugához
Fiú-testvér mindig cudar.
Pál úrfi is egyet határoz
S mindent Margit nyakába varr.
«No, már azt én is észrevettem
Tegnap, hogy eb kószál a kertben
S megtetszett a csinos jogász»,
Pál úrfi mond és hahotáz.

«Nekem?» riad Margit reája,
«Nem is nekem — 'sz mondtad
magad».
«Csakhogy nem úgy!» — szól a
leányka,
Pál úrfi meg: «No csak tagadd — —
Ni, hogy pirulsz s majd meggyúl
ajakad».

E bárdolatlan szemtelenség
Margitban ébreszt már dacot:
«Jól van, hát megjegyezni tessék,
Hogy semmit el nem hallgatok.
Hogy derék ember a barátod:
Mondtam s ennél ma is megállok,
De hozzá most többet teszek:
Egy sincs olyan ti köztetek!
S mert folyton gondot ad tinéktek,
Hogy kéröm nincs semerre sem,
Hát kimondom nyíltan, hogy én meg
Elfogadnám őt szívesen,
Ha tán egyszer megkérné a kezem».

Barancsy lányát bajba' látva,
Sietett közbeszólani:
«Én is úgy láttam... már hiába...
Hogy jó, derék fiú Dani...
Aztán... ha egyszer... no, ki tudja?
Van annak biztos módja-útja...
Mert hiszen van Pesten nekünk
Nexusunk... sok jó emberünk...»
De mert bejött János kocsi (ki
Itt bent, inas-szerepbe' Jean)
Népét az asszony csendesíti
(Bár szétütni szeretne mán):
«Szilansz! Nő parlé pá döván lé
zsán.»

Pál úrfi lelki nyugalommal
Nyakalta a korbély-levest,
S mihelyt János kiment, azonnal
Megszóialt huncutul megest:
«Csak ne feledd el azt húgoeskám,
Hogy késő így beszélni most mán,
Mert ő — a sáfrány-illatot
Megérezvén — elballagott».
Hah! ifju úr! ez bestiális
Marás volt szegény húgodon,
Ezt megsokalta még anyád is
S azért nem vágott csak pofon,
Mert kapta ezt a hírt ő nagy-
mohón.

Valja.

Irta: Andrejev Leonid.

2.

— Filipovna Nasztázja, te még egy szent türelmének is a végére járnál. A gyerekről egészen megfeledkezel! Hát mindegy az neked, hogy tisztességes ember lesz-e belőle, vagy semmirekellő? No, én a fejemet merném rátenni, hogy ezek rablót, gazembert vagy ... csavargót csinálnak belőle ...

— Grisa!

— Ne ingerelj, az istenért! Honnan veszed ezt az ördögi veszedő-kedvet? «Milyen e-gye-dül van!» Hát mink talán nem vagyunk egyedül? Szívtelen asszony vagy, Filipovna Nasztázja, az ördög vett rá, hogy feleségül vegyelek! Hóhérhoz kellett volna hozzámenned.

A szívtelen asszony elkezdett sírni, az ember pedig a bocsánataért könyörgött és kijelentette, hogy csakis egy valóságos tökfes vethet ügyet az olyan javíthatatlan számár beszédére, mint amilyen ő. Lassankint elcsittult az asszony s azt kérdezte:

— És mit szól ehhez Talonszki?

Arisztarkovics Grigorij megint felmordult:

— Hát azt ki mondja neked, hogy ő okosabb. Ő azt állítja, hogy minden attól függ, miképpen viselkedik majd a bíróság? ... Az isten tudná, micsoda ujságot vársz te; mintha bizony nem tudnók mink önála nélkül is, hogy minden a bíróság felfogásán fordul meg. Mi köze hozzá?— ő majd beszél, fecseg, aztán odábbmegy. No, beszélhetnék csak én, valamennyi üres fecsegőnek majd ...

Ekkor Filipovna Nasztázja becsukta az ebédlő ajtaját és Valja nem hallotta már a beszélgetés végét. De még sokáig feküdt nyitott szemmel és erőlködött megérteni, miféle asszony lehet az, aki őt elviszi és tönkre akarja tenni.

Másnap reggeltől fogva leste, mikor kérdezi a néni, hogy el akar-e menni a mamához; de nem kérdezte. A bácsi sem. Ahelyett mind a ketten úgy néztek Valjára, mintha beteg volna és meg kellene halnia nemsokára; simogatták és tarkaképes nagy könyveket ajándékoztak neki. Az asszony nem jött vissza. De Valjának úgy rémlett, hogy ott áll az ajtó előtt lesben és mihelyt átlépi a küszöböt, megragadja őt s elviszi a fekete, borzalmas messzeségbe, hol vad szörnyetegek mászkálnak tüzet hányva. Este, mikor Arisztarkovics Grigorij dolgozó-szobájában foglalatoskodott, Filipovna Nasztázja pedig vagy kötögetett avagy pasziánszozott, Valja könyveit olvasta,

melyeknek sorai most sűrűbbek és kisebbek voltak. Csöndesség honolt a szobában, csupán a lapozgatás ütött némi zajt és olykor-olykor a dolgozószobából hallatszott be a bácsi mély köhögése, meg az íródeszka száraz recsegése. A kékernyős lámpa szelíd fényt vetett a tarka bársonyterítőre, csak a magas szoba szögletei burkolóztak esöndes, titokzatos homályba. Nagy virágok álltak ottan, csodálatosak a leveleik és gyökereik, amik előre nyúltak és küzködő kígyókhöz voltak hasonlók; úgy rémlett, mintha nagy, sötét valami mozogna közöttük. Valja olvasott. Tágranyílt szemei előtt borzalmas, szép és szomorú képek vonultak tova, melyek részvétre és szeretetre, legtöbbször azonban borzadásra indították. Valja szánta a szegény vízi tündért, aki úgy szerette a szépséges királyfit, hogy odahagyta végette hűgait és a csöndes, mély tengert. Ám a királyfi nem tudott a szerelméről — hiszen a vízi tündér néma volt — és egy vidám királyleányt vett feleségül. Nagy ünnepség volt, zene játszott a hajókon, ki voltak világítva az ablakok, mikor a tündérke a sötét hullámokba ugrott, hogy meghaljon. A szegény, kedves tündérke, olyan csöndesen, szomorúan és szeliden! De gyakrabban jelentek meg a fiucska előtt a gonosz, borzasztó emberi szörnyetegek. Suhogó szárnyakkal repültek tova a sötét éjszakában, süvöltött mellettük a levegő, a szemük meg úgy világított, mint a tüzes parázs. Majd más hasonló szörnyekkel csaptak össze, aztán valami rejtelmes és borzalmas történt. Kacagás, éles, mint a kés — hosszú sírás-jajgatás, nyugtalan röpdösés, minő a denevéré; csodálatosan szilaj tánc a fáklyák vérvörös fényénél, amelyek piros füstfelhőbe rejtik nyugtalan lángnyelveiket; embervér és feketeszakállas halálfejek. Mindezek valami rejtelmes, örülten gonosz erő jelenségei voltak, amely erő romlásba taszította az embereket, — hej! azok a gonosz és titokzatos kísértetek! Megtelt velük a levegő, a virágokba rejtöztek, suttogtak egymással és csontújjakkal odamutattak Valjára. Rámeredtek a sötét szoba ajtaja mögül, vihogtak és lesték, mikor megy aludni, hogy azután hangtalanul kússzanak a fejéhez; a kertből is lesték a fekete ablakon keresztül és a széllel együtt panaszosan sírtak.

És mindez a sok rossz ama nő alakját öltötte, aki el akarta vinni Valját. Sok ember járkált ki-be Arisztarkovics Grigorij házába és Valja nem emlékezett az arcukra, azonban ez az ábrázat egyre élt emlékezetében. Olyan hosszúkás, sovány és sárga volt, akár egy halálfej s alattomos, tettetett mosolygásra torzult, amely ott ült a szája mindkét végénél mélyen bevágódó ráncokban. Ha ez a nő magával vinné, Valja menten meghalna.

— Hallod-e? — szólt Valja egyszer a nénihez és fölugrott a könyve mellől. — Hallod-e? — ismételte az ő sajátos fontoskodásával és tekintetével, mely erősen arra irányult, akihez beszélt, — én mamának foglak hívni, nem pedig néninek. Ostobaság, hogy az az asszony lenne az én mamám; te vagy a mama, nem ő.

— Ugyan, és miért? — válaszolt élénken Filipovna Nasztázja és elpirult, mint egy leány, akit megdicsértek. Egyszersmind azonban örvendve csendült meg hangjában a Valjáért való aggodás. Olyan furesa és félénk lett ez a gyermek: már félt, hogy úgy egyedül aludjék, mint azelőtt; éjszaka pedig sírángozott és félrebeszélt.

— Pedig úgy van. Én azt meg nem magyarázhatom neked, pedig úgy van. Kérdezd meg inkább a papától.

— Hiszen papa ő is, de nem bácsi! — felelte határozottan a fiú.

— Nem, Valicska, nem úgy van az; a másik a te anyád.

Valja elgondolkozott egy percre, majd ugyanolyan hangon, mint Arisztarkovics Grigorij, azt mondta:

— Csodálom, honnan veszed ezt a veszekedő kedvet.

Filipovna Nasztázja nevetett; de mielőtt lefeküdt, hosszasan beszélt a férjével. Ez úgy morgott, akár a török dob, szidta a fecsegőket, meg a kakuk-asszonykát, azután Valjához ment a feleségével együtt, hogy megnézzék, alszik-e? Hallgatva szemlélték sokáig az alvó fiút. Arisztarkovics Grigorij remegő kezében lobogott a gyertya lángja s fantasztikus halotti árnyékot vetett a gyermek arcára, mely olyan fehér volt, mint a vánkos, amelyen pihent. Olyan volt, mintha szemöldökei alól, a nagy, sötét gödrökből, fekete, szigorú szemek néznének rájuk, választ kívánnának, búval és ösmeretlen bajjal fenyegetnének és mintha valami furesa, gúnyos mosolygásra torzultának az ajkacskák. Úgy rémlett, mintha visszatükröződnének e gyermekarcra azok a gonosz, titokzatos kísértetek, amelyek hangtalanul keringtek fölötte.

— Valja! — suttogta Filipovna Nasztázja ijedten.

Mélyen felsóbajtott a gyermek, de nem mozdult, akárcsak valami halálszerű álom nyugözné le.

— Valja, Valja! — esatlakozott a férfi mély, remegő basszusa Filipovna Nasztázja hangjához.

Valja felnyitotta szemeit, amiket sűrű pillák árnyaltak, pislogott, mert a fény vakította, majd sápadtan és ijedten térdelt föl. Meztelen, sovány karocskái gyöngyfűzér módjára fűződtek Filipovna Nasztázja rózsás, telt nyaka köré. Odarejtette a fejét keblére, szemeit erősen behunyta, mintha félne, hogy akarata ellenére kinyílnak s így suttogott:

— Én félek, mama! Ne menj el innét!

Rossz éjszaka volt ez. Midőn Valja megint elaludt, Arisztarkovics Grigorijnak asztma-rohama támadt. Lihegett és kövér, fehér melle görcsösen hullámzott a jeges borogatás alatt. Csak reggel felé csillapodott meg s a kimerült Filipovna Nasztázja ama gondolattal szenderült el, hogy férje át nem bírná élni a gyermek elvesztését.

Miután elhatározták a családi tanácsban, hogy Valjának nem szabad annyit olvasnia, ellenben többször kell együtt lennie más gyermekekkel, fiukat és leányokat kezdtek hozzá hívni. Ám Valja ki nem állhatta ezeket az ostoba, hangosan kiabáló, modortalan gyermekeket. Letörték a virágokat, a könyveit eltépték, felugráltak a székekre s úgy hancuroztak, mint a ketrecből csak az imént kiszabadult kiesiny majmok. Komolyan és töprengve, kelletlen bámulással nézett rájuk, odament Filipovna Nasztázjához s így szólt:

— Hogy untatnak! Inkább ülök én temelleted!

Este pedig újra csak olvasott. Mikor Arisztarkovics Grigorij szidta a rémmeséket, amelyeken ugyanesak nem épülhetnek a gyermekek és szelíden próbálta, hogy elvegye tőle a könyvet, hallgatva, de energikusan szorította azt magához. Az ujdonsült pedagógus zavartan engedett és haragos szemrehányással illette az asszonyt:

— Szép nevelés, mondhatom! No, Filipovna Nasztázja, látom, hogy kis macskákkal tudsz bánni, de a gyermekneveléshez bizony nem konyitasz. Úgy elkényeztetted, hogy még a könyvet se bírod elvenni tőle. Szép nevelő vagy, mondhatom!

Egy reggelen, ahogy Valja éppen reggelineél ült Filipovna Nasztázjával, Arisztarkovics Grigorij berontott az ebédlőbe. Kalapja tarkójára esúszott, veríték gyöngyözött az arcán; örvendezve kiáltotta már az ajtóból:

— Elutasították! A bíróság elutasította!

Filipovna Nasztázja fülében szikráztak a gyémántok, a kése csörömpölve hullott a tányérra.

— Igazat beszélsz? — kérdezte lélegzet nélkül.

Arisztarkovics Grigorij komoly arcot vágott, hogy megmutassa, mennyire igazat beszél, de csakhamar meglepedkezett a szándékáról s arcára sok apró, vidám ráncocska telepedett. Majd meg az jutott eszébe, hogy hiányzik az a komoly nyugalma, mely szükséges az ilyen fontos újság közléséhez; összeráncolta homlokát, székét odahúzta az asztalhoz, rátette a kalapját, azonban észrevette, hogy másnak terítettek azon a helyen és másik széket fogott. Leülve, szigorúan tekintett Filipovna Nasztázjára és Valjára, bólintott Valja felé s ez ünnepies bevezetés után beszélni kezdett. Vége következik.

KLEOPATRA.

Lyrail regény.

Irta: Erdős Renée.

V.

Kleopatra naplójából.

Az élet gyászát közeledni érzem.
Sötét, komor gyász. Sűrű éjjelében
Nagy hallgatás van; kínzó, néma csend.
S míg szívem félve dobban idebent:
Harcos lelkenek ujjongása kél,
Még vést lát csak s már diadalt remél!

De hova, merre? Könnyű parittyával,
Melybe helyezvék kis játékkövek —
Szembe kerülni viharok hadával,
Míg millió kétség nyomon követ —
Ki járhatlan hegyek csúcsára vágyom:
Nem botlom-e meg egy göröngy fölött?
S míg álmom ott jár fényen, napsugáron:
Nem fojt-e meg orvul a lomha köd?
Vagy ha félig a harcot megnyerem:
Nem hull-e ki kezemből fegyverem?

... Jönnek napok és álomtalan éjek
S hoznak magukkal mély borúlatot,
Agyamba szökő lázas tünemények
Eltakarják előlem a napot.
A lég üres, a légnak nincsen hangja,
A föld komor, sötét, vígasztalan,
Lázongó szívem ezer kétség marja,
S az ég oly messze van.

Az ég! Ezer rege regéli:
 Az ember oly könnyen beéri!
 Egy virágszámban, egy sugárban;
 Egy kicsi gyermek mosolyában;
 Egy könnycsepp is a földre hozza,
 Egy szó az üdvét százszorozza;
 Száz fogalom valóra váltja,
 Vak koldús tündökölni látja
 S azt mondja, neve: Irgalom.
 Királyi vágnak: hatalom
 És diadal a hadvezérnek,
 A haldoklónak — örök élet,
 A kis gyermeknek: sejtetem,
 És a költőnek: szerelem.

Az ég! Óh mennyi, mennyi a színe!
 Ki alkotta meg ilyen csodaszépen?
 Az isten? Nem. Az emberek szíve
 Vágyó, rajongó ihletében.
 S ahány sugarat földre küld a nap:
 Annyival lesz az égbolt gazdagabb,
 Mert egy szikrája sem pusztul el árván.
 Mosolya: élet. A könyve: szivárvány...

Óh, hogy szeretem a napot!
 Én, a koldús föld koldús gyermeke!
 Nincs lelkemnek egyetlen rejteke,
 Mely melegéből nem kapott.
 Mégis, miért, hogy fázom a világban?
 Örök hidegtől miért reszketek?
 Lelkem elhamvad a nagy lángolásban
 S dermesztő fagytól a vérem beteg.

Miért van ez? Oh látom, nem elég,
 Ha az élet-láng önmagunkban ég,
 Kell, hogy legyen láng, mely tüzelje, szítsa,
 Önmelegével védőn elborítsa.

Belé olvadjon, vele együtt égjen;
 Társa a virradatban s az éjben,
 S együtt — hogy lásson a világ csodát —
 Lobogjanak a mindenségen át.
 Oh ez a láng, ha élne valahol:
 Én fölkeresném s ha vakítna fénye,
 Cukott szemekkel hullanék beléje
 S kérném: Ne hagyjon élve —
 Oh ez a láng! Ha élne valahol! . . .

Úgy hittem egyszer! Álmodó leány
 Illatos tavaszi nap alkonyán
 Megálmodtam a nagy találkozást:
 Félig mesét vártam, félig csodát.
 Egy férfit, kinek sugárzó a lelke,
 A szíve gyöngéd, izzó a szerelme,
 Ajaka tikkadt hosszú szomjazástól,
 Vére sóvárgó az örökös vágytól
 S két szemén látszik, hol, merre barangolt,
 Egy életen át kereste az asszonyt.

És nem találta.

Álmodó leány

Illatos tavaszi nap alkonyán
 Elgondoltam: hogy lépek majd elébe,
 Hogyan símul majd kezem a kezébe,
 Hozzá tapadva bízón, melegen,
 Hogy mondom meg neki, hogy — szeretem.
 S susogva kérem: venne el magának . . .

Tavaszi napfény! Tavaszi árnyak!
 Tavaszi alkony! Tavaszi álom!
 Ó keres engem, keresem én is,
 Fakul szivünkben vágy is, remény is,
 S nem talál engem s én nem találok . . .
 Jönnek napok és álomtalan éjek —
 Ilyenkor úgy érzem, tán nem is élek.

Jövevény vagyok itt. Messze világnak
 Számúzótt árnya. Valamerre várnak,
 Valahol tudják, mi a küldetésem.
 Én nem tudom. Valahol a gyönyör
 Virágos ágya vár megvetve, készen;
 Míg homlokomon verejtékbe tör
 Az élet sivár, rózsáttipró terhe,
 Valaki áhít üdvre, szerelemre.

De ki? de merre? Óh jaj, hogy soha
 Ösztön nem úz, út nem vezet oda!
 Rejtelmes csillag, lelkemnek világa!
 Hegyek csúcsáról fellegekre szállva
 Ha vinne hozzád képzeletem szárnya:
 Mondd, megnyitnád-e kapuid nekem?
 Az élet láncait széttördelem,
 Nyomása fáj, zsibbasztja a karom,
 Csak nélküle szállhatok szabadon.
 Leköt varázsos, bűvös erejével,
 Itt tart ezer titkos ígézetével
 S örökké megcsal. Óh szebb a halál,
 Ha benne a szív nyugalmat talál
 És minden szenvedést, bajt elfeled.
 Hatalmas csillag, szólíts s én megyek!
 Megyek örömmel s mindent itt hagyok,
 Dalt és szerelmet, álmot és reményt —
 Te ints, te mondd, hogy éljek, vagy ne éljek.

Nincs felelet. Hallgat a föld, az ég.
 Titoktartón egymásra néznek . . .
 S én itt is, ott is idegen vagyok . . .

A levél.

Irta: Roberto Bracco.

- Miféle levél ez?
- Melyik?
- Amelyet épp elrejtettél.
- Nem rejtettem el, csak eltettem.
- Miért nem olvastad el?
- Mert csak később fogom elolvasni.
- Hogy van az, hogy fel sem bontottad?
- Mert csak később fogom felbontani.
- Mikor egyedül léssz?
- Mikor egyedül leszek.
- A levél egy hölgytől jön.
- Én nem tudom.
- De én tudom. Parfümírozva van, a borítéka hosszúkás, **nagyon** hosszúkás és a cím szemtelenül nőies írással **van írva**. **E fölött** nem lehet vitatkozni.
- Nincs is szükség arra, hogy vitatkozzunk.
- Luigi, add ide a levelet.
- Eszembe sincs!
- Add ide, ha mondom, vagy jaj neked!
- Azt hiszed, hogy ha én kompromittáló leveleket várnék, **nem tudnám** meggátolni, hogy a te jelenlétedben adják át? És, **Istenem!** melyik férfi lenne oly esztelen, hogy a felesége kíváncsiságát és féltékenységét felköltse?
- Óh! van sok olyan nő, aki csak akkor szeret valakibe, ha az **valami** veszélylyel jár. Különböztetném azt tanácsolom neked, **hogy** **hagyj** már fel ezzel. Már megúntam.
- Mit úntál meg?
- Körülbelül egy hónap óta rendkívül szeretetreméltó vagy **velem** szemben. Ez szöveget ütött a fejembe. Bizonyos! Csak azért vagy **ismét** jó férj, mert kedvesed van!
- Ostobaság!
- Ismerem a rendszeredet. Ugy teszel, mintha nagyon érzékeny lennél. Szinte követelő lettél. Ezt azelőtt nem tetted. Egy-egy **tour de force**; szükségét érzed annak, hogy fentartsd a **hitemet**. Ennek én egy cseppet sem örülök. Ellenkezőleg, **kellemetlenül** érint. Én imádlak. De mégis már nyolc éves

házasok vagyunk. Azért vallj be mindent, hagyd őt el és én mindent megbocsájtok. Akarod?

Luigit meghatották az édes, sokatmondó szavak és így szólt:

— Hallgass reám. Igen, ezt a levelet egy nő írta, aki bizonyos értelemben a kedvesem volt. Megismertem az írását. De lehetetlenség, hogy ez a levél, melyet oly meggondolatlanul küldtek nekem, ne tartalmazna keserű szemrehányásokat. Már több, mint egy hónapja, hogy nem voltam nála, már több, mint egy hónapja, hogy minden összeköttetést megszakítottam vele, már több, mint egy hónapja, hogy semmit sem akarok tudni felőle! . . . És most, ha érdekel, olvasd el!

Livia lázasan és mohón tépte fel a borítékot és mialatt a férj szívszorongva, ünnepélyes csendben várta, milyen hatása lesz a teljes leleplezésnek, a nő szemeivel szinte elnyelte a levelet, mely emígy szólt:

— Elhagytál, hogy visszatérj a feleségedhez. Ezt előre megmondta nekem vakmerő arcátlansággal, amiről azt hitted, hogy őszinteség. Ha az a nő, aki miatt egy férfi elhagyja a kedvesét, a saját felesége, akkor az árulás, melyet elkövet, borzasztóbb, mert az az enyhítő körülmény sem forog fenn, hogy szerelmes. Te nem szereted a feleségedet, az meg nem szeret téged. Ha te szeretnéd, akkor jobban ügyelnél reá, ha ő szeretne téged, nem menne háromszor hetenként, hétfőn, szerdán és szombaton 5 órakor délután, a Via Principessa Margherita 65-ös számú ház földszinti lakásába, ahol őt egy huszárhadnagy várja. Szervusz! Norina.

E részletek pontos ismerete, amit Livia boszorkányságnak tartott, nagyon megijesztette őt; félt, hogy esetleg az egész dolog kitudódik. Sápadt arccal, vértelen ajkakkal, mintha kísértet markolta volna meg a mellét, tántorogva hökkent vissza, egy karszékbe esett és a fejét hátra vetette. Azonban felébredt benne az önvédelem ösztöne és göresösen fogta kezében a levelet. Luigi, aki magát bűnösebbnek tartotta, mint valaha, letérdelt előtte, csókolgatta, kedveskedett neki és kezével simogatta a homlokát, melyet hideg veríték borított.

— Livia, Livia, drága Liviám! . . . Te szegény! . . . Látod, látod! . . . Te akartad így! . . . Tehát nem is volt igaz, hogy te már előre sejtettél valamit! . . . Mert hisz akkor a hatás nem lenne oly lesújtó . . . De esküszöm, hogy sohasem fogom viszontlátni ezt a nőt! Kérlek csillapodjál! Ne gyötörd magadat annyira! Nem vetted észre, hogy mindennek vége? Hisz az bizonyára világosan látható ebben a levélben . . . Nem, nem, ne szorítsd úgy össze a

markodat! Nem akarom, hogy az a papiros megszenteltelítse a kezedet. Nem akarom! Nem akarom! . . .

Livia hebegve szól:

— Csak nem hiszed, hogy ezt a levelet most neked vissza fogom adni!

— És mi tévő leszel vele?

— Ne kérdezz.

— Mit akarsz tenni, Livia?

— Ez a levél most az enyém!

— El akarsz hozzá menni? . . . Az arcába akarod dobni? . . . Tragédiát, katasztrófát, botrányt akarsz előidézni? . . . De vajjon miért? Miért? Nem engedem, hogy ilyen nővel érintkezzél . . . Livia, Livia, az egekre kérlek!

És mivel a nő makacsul ellentállt és a levelet hihetetlen erővel szorította a markában, Luigi az erőszakhoz folyamodott! A harc heves és elkeseredett volt, de rövid ideig tartott. A férj acélkemény ujjai-val kiforgatta felesége csuklóját, ádáz ellentállását legyőzte és birtokába kerítette a papirgomolyt. Livia felemelkedett és akaraterejének utolsó, kétségbeesett megnyilatkozásával felkiáltott:

— Ez a nő hazudik!

És Luigi, aki biztosra vette, hogy ő a botrány okozója, azt mondta igaz szeretettel:

— Ne igyekezzél őt még jobban lealacsonyítani. Az ő szerelmi bánata engem különben is hidegen hagy. Én nem szeretem és soha sem szerettem őt. És az ő tüzével, akár igaz, akár hamis, okosabbat nem tehetek, mint hogy a szivaromat gyűjtöm meg vele. Nézz ide!

Nyugodt mosolylyal kivett a szivartárcájából egy havannát. a levélből fidibuszt csinált, lehajolt, hogy a kandalló égő hasábjait érintse meg vele, aztán az előkelő dohányos ügyességével a lobogó papirossal meggyújtotta a szivarját.

Livia hüledezve nézte, lábai gyökeret vertek, igyekezett valahogy az érzelmeit elrejteni, melyek szédületes gyorsasággal következtek egymásra. Most a vér ismét visszatért az arcába, ajkai pirosak lettek; az egész remek lény ismét megelevenedett és a legelragadóbb hálát sugározta ki. Mikor a levél utolsó maradványai a kandallóba estek és az első füstkarika diadalmasan szállt fel a Luigi szájából, a nő átölelte meztelen karjaival és beborította őt sokat ígérő, lenge pongyolájával.

— Óh! Luigi, Luigi, te angyal vagy!

És néhány perc múlva kialudt a szivar.

Háború és béke.

Írta: Tolstoj Leó.

Új fordítás az orosz eredetiből.

55.

Pierre-t, aki egész váratlanul gazdag ember s Besuchov gróf lett, miután röviddel ezelőtt még egész elhagyatva s szerényen élt, annyira körülvették s elfoglalták egyszerre, hogy csak az ágyban érezte magát egyedül. Irományokat kellett aláírnia, mindenféle hatóságok előtt mutatkoznia, a melyek rendeltetésével nem volt tisztában, egyik-másik dolog felől a legfelső intézőt megkérdezni, Moszkva melletti birtokára utazni s egy csomó embert fogadni, akik azelőtt tudomásul sem vették létezését, most pedig megsértődtek, s belebetegedtek, ha nem fogadta őket. Szüntelenül hallania kellett ilyesféle szólásokat: «az ön szokatlan jóságával», vagy «az ön jósgos szíve» stb., úgy, hogy csakhamar hinni kezdett az ő szokatlan jóságában s szokatlan értelmében. Olyanok is, kik azelőtt határozott ellenségei voltak, most kedvesek s szeretetreméltók lettek hozzá. Az oly haragos öreg hercegnő, kinek haja babaszerűen volt lesimitva, a temetés után Pierre szobájába jött. Lesütött szemekkel, folyton sóhajtozva adta elő, hogy nagyon sajnálkozik a közöttük történt összekoccanás felett s most nem érzi magát feljogosítva, hogy valamit kérjen, legfeljebb annak megengedését, hogy a csapás után, amely őt érte, még néhány hétig a házban maradhasson, amelyet úgy szeret s amelynek ő már annyi szolgálatot tett. Nem tudta magát türtőztetni s e szavaknál sírásban tört ki. Meglepetve, hogy ez a kőkeménynek tetsző hercegnő annyira megváltozhatott, Pierre megragadta kezeit s bocsánatot kért, a nélkül, hogy tudta volna miért. Ezen a napon a hercegnő egy vitéz-övet kezdett hímezni Pierre számára, akivel szemben teljesen megváltoztatta viselkedését.

— Tedd meg az én kedvemért, mon cher; a megboldogult éltében sokat kellett kiállania! — mondta neki Vassili herceg, miközben a hercegnő javára szóló iratot nyújtott át neki aláírás végett. Vassili herceg meg volt győződve, hogy ezt a koncot, egy 30.000 rubelről szóló váltót oda kell dobnia a szegény hercegnőnek, hogy eszébe ne jusson elbeszélni a Vassili herceg szerepét a hímzett tárca históriájában. Pierre aláírta a váltót, s ettől kezdve a hercegnő még

szívélyesebb lett. Az ifjabb nővérei is barátságosan bántak vele, különösen a legfiatalabb valósággal zavarba hozta nem egyszer mosolygásával s a jelenlétében tanúsított zavarával.

Vassili herceg az első időben mindenkinél jobban uralkodott úgy Pierreszemélye, mint ügyei fölött. Besuchov grófhalála óta nem engedte ki Pierret kezei közül. A rövid napok alatt, amelyeket Besuchov gróf halála óta még Moszkvában töltött, ismételten meghívta őt s maga is volt Pierrenél, előírta neki, miket csináljon, oly meggyőződésteli hangon, mintha mindig azt mondta volna: «Vous savez, que je suis accablé d'affaires et que ce n'est que par pure charité que je m'occupe de vous, et puis vous savez bien, que ce que je je vous propose, est la seule chose faisable . . .

— Nos, barátom, holnap végre utazunk! — mondta egy napon oly hangon, mintha e felől már rég megegyeztek volna s mintha másképp nem is történhetnék. — Holnap utazunk. Az én kocsimban helyet csinállok számadra. Rendkívül örülök. Ime mindent elintéztünk, ami fontos volt. Itt nálam a kancellár tudósítása. Érdekedben kértem támogatását s már ki is vagy nevezve a diplomáciai karhoz s kamarásnak. Most már nyitva áll előtted a diplomáciai pálya.

A biztonság dacára, melylyel Vassili ezeket neki elmondotta, Pierre, aki sokat gondolkozott magában jövő pályája felől, ellenvetéseket akart tenni, de Vassili azon az érces, mély hangon, mely a félbeszakítás minden lehetőségét kizárta s amelyet elhatározó döntéseknél szokott használni, fejezte be beszédét.

— Mais mon cher, ezt csak magam végett tettem, hogy megnyugtassam lelkiismeretemet s neked nincs mit megköszönni; senki sem mondja, hogy ragaszkodjál hozzá, szabad vagy s felőlem akár holnap lemondhatsz róla. De majd Péterváron mindent megtudsz. Segyszer már ki kell ragadnod magad a szörnyű emlékekből!

Mint Moszkvában, úgy Péterváron is kedves s őt szerető emberek vették körül Pierret. Hivatalát, helyesebben méltóságát (mert hiszen mit sem dolgozott), amelyet Vassili herceg szerzett számára, nem tudta eltitkolni s annyi ismerős, annyi meghívás rajzott körüle, hogy még jobban, mint Moszkvában, érezte a kimerültséget. Korábbi ifjúkori pajtásai közül kevesen voltak Pétervárott. A gárda vidékre vonult gyakorlatra. Dolochovot közönséges közkatonává fokozták, Anatol a csapatához került, André herceg külföldön volt s emiatt Pierre nem tölthette úgy az éjszakákat, mint azelőtt szokta, szívét nem önthette ki meghitt barátai előtt vidám beszélgetésekben, mint azelőtt. Egész idejét

lakomákon töltötte, bálokon s főleg Vassili hercegnél, felesége, a vastag hercegnő s a szép Ilona társaságában.

Anna Pavlovnán is észrevehette Pierre, mint másokon, azt a változást, melyet a társaságnak vele szemben tanúsított magatartásában tapasztalt. Azelőtt Anna Pavlovna társaságában Pierre mindig úgy érezte, hogy minden, amit beszél, ügyetlen, fölösleges, hogy beszédei, melyeket okosoknak látott, mikor még csak gondolatban készítette elő azokat, ostobákká válnak, mihelyt előadja és hogy ellenkezőleg Hyppolit legbutább tréfái is okosoknak s kedveseknek tetszenek. Most minden, amit csak mondott, charmant volt. S ha ezt nem is mondta ki Anna Pavlovna, jól látta, hogy nagy kedve volna untalan ezt mondani s hogy csak szerénységére való tekintettel hallgatja el.

1805 telének kezdetén Pierre a szokásos rózsaszínű levelet kapta Anna Pavlovnától, meghívással együtt, melyhez a következőket fűzte:

— Vous trouverez chez moi la belle Hélène, qu'on ne se lasse jamais de voir.

Midőn Pierre e sorokat olvasta, először életében érezte, hogy közte s Ilona között valami kapocs van, amit mások gyakran jegyeztek meg. Ez a gondolat egyszerre megijesztette.

Az esti társaság Anna Pavlovnánál ugyanaz volt, mint az első alkalommal, azzal az egyedüli különbséggel, hogy most az új vendég, kit Anna a meghívottaknak bemutatott, nem Mortemart volt, hanem egy diplomata, ki Berlinből érkezett, aki a legújabb s legalaposabb híreket hozta Sándor császár potsdami tartózkodásáról s elbeszélte, mint esküdött meg egymás előtt a két legmagasabb barát, hogy fölbonthatatlan szövetségben közösen fogják védeni az igaz ügyet az egész emberiség ellenségével szemben. Pierret Anna Pavlovna a szomorúság könnyed felhőjével fogadta, ami nyilvánvalóan arra a veszteségre vonatkozott, melyet a fiatal ember nem rég szenvedett, Besuchov gróf halálára (mindenki kötelezve érezte magát Pierret biztosítani, hogy atyjának halála mélyen érinti őket, noha legnagyobb részük soha nem is ismerte atyját). A szomorúság épp olyan volt, mint az, amelyik Anna Pavlovna arcán visszatükröződött, ha Mária Feodorovna császárnő ő felségére gondolt. Pierret kellemesen érintette az általános részvét. Anna Pavlovna vendégszobájában ügyesen állította össze s helyezte el a társaságot. A magasrangú kör, melyben Vassili herceg volt, a diplomaták jelenlétét élvezhette.

Folytatjuk.

TERMÉSZETTUDOMÁNY.

A menaszéria a tudomány szolgálatában.

Hogy alapos hozzáértés és vállalkozási kedv még alárendeltebb jelentőségű foglalkozást is milyen magaslatra emelhet, arra bizonyíték a híres állatszeliidítőnek, Hagenbeck-nek «központi állatsereglete» Hamburgban. Ez az intézmény valóságos centrale-ja az egész művelt világ állatkereskedelmének, ahol ép oly pontosan effektuálják az elefántra, óriáskigyóra, krokodilusra szóló megrendeléseket, mint a többi hamburgi gyarmatárú-üzletekben a kávéra és a datolyára szólót. Lefaire hamburgi francia konzul követendő példa gyanánt állítja oda Hagenbeck-et honfitársai elé és rámutat arra a körülményre, hogy Franciaország, kiterjedt gyarmatai révén, szintén hivatva volna a nagyban való állatkereskedésre.

Hagenbeck becsvágya azonban nem szorítkozik arra, hogy üzleti sikereket érjen el. Az ő törekvései közt helyet talál az elméleti és gyakorlati tudomány előmozdítása is. Nem egy értékes természetrajzi megfigyelés, állatmeghonosítási kísérlet eszméje benne fogamzott meg és a sikeres kísérle-

tekből talán sok hasznot húz majd a jövő agrikultúrája, sőt a hadi tudomány is.

Hagenbeck állatszerző ügynökei az egész világra kiterjesztik működésüket. Így például egyik expedíciója csak nemrég tért vissza Szibériából, az odavaló szarvas-fajok, vadürük egész csordájával; egy másik ügynöke Szudánból küldi a zsiráfot és az antilopot. Német-Keletafrikából egy transportban érkezett húsz zebra, két rhinoceros, roppant sok csimpánz és néhány fiatal gorilla. Egy Ausztráliából jövő hajó pedig nem kevesebb, mint hatvan kängurut szállított Hamburgba. Hatvan kipróbált vadász gyűjti a ragadozókat Ázsia és Afrika pusztaságain és rengetegekben, természetesen mindenütt a bennszülöttek segítségével. A legtöbb oroszán például Nubiából való. Az odavaló lakosok jól ösmerik és megfigyelik a felnőtt oroszánok viselkedését s mikor valószínűnek tartják, hogy a nőstény megkölykezett, akkor vezetik Hagenbeck vadászait az oroszán rejtekhelyéhez. Az oroszánkölykökhöz természetesen csak anyjuk elpusztítása után férnek hozzá. Ugyanígy jutnak fiatal vizilovak, zsiráfok és orrszarvuak birtokába és valamennyit kecske-

tejjel táplálják; erre a célra egész kecskenyáját visz magával a vadállatokat szállító karaván, ami szükséges is, mert például egyetlen viziló-kölyöknek naponta harminc pint tejre van szüksége.

Ha tekintetbe vesszük, hogy milyen rendkívüli nehézségekkel jár ezeknek a vadaknak a sivatagokon át, majd hajón és vasúton Európába való szállítása, megértjük az exotikus állatok egység-árának magaságát. Az indiai rhinoceros ártoiyama 12,000 franc, a vizilóé 20,000, az indiai tapir párjái 12,000, az elefánté 12,000, a barbariai oroszláné 12,000, a bengáliai tigrisé 4—5000, a jaguáré 1200—2500, a jávai leopárdé 800, a tevéé 800, egy pár lámái 1500, a zebraé 300, a zsiráfé 5500, a gnu-é 3000 franc stb. Igen érdekesek Hagenbeck faj-keresztelési kísérletei. Oroszlán és tigris keresztelése útján sajátos féléveket produkált. A zebra és a ló keveréke gyanánt pedig igen szép és erőteljes, az öszvért minden tekintetben felülhaladó állatfaj volt létrehozható. Maga a zebra, Hagenbeck tapasztalatai szerint, igen jól tűri a hamburgi hűvös éghajlatot és igavonó állat gyanánt használható.

Félvad állapotban tenyészt Hagenbeck igen sok exotikus kérődzőt, főleg szarvas-fajtákat, a melyeket — szerinte — könnyen lehetne a vadászat és földmivelés céljaira Európában

meghonosítani. Mi több, úgy látszik, hogy a baktriai t e v e is meg fogja szokni a mi klímánkat, a mi ha sikerülne, mérhetetlen haszna volna belőle a földmivelésnek. Ez a teve sokkal erőteljesebb a marhánál, ellentétlőbb betegségekkel és a hideggel szemben, és ép olyan jó teherhordó és igavonó, mint amaz. Számos északamerikai prémes állatot is sikerült Hagenbecknek meghonosítani és klímánk alatt szaporítani is. Reményli, hogy ezen a réven olcsóbbá lesz majd a most még oly drága prém-árú.

Mint látjuk, a menaszéria ma már nemcsak arra jó, hogy kis gyermekeknek szolgáljon beszéd- és értelemgyakorlatul, hanem fontos tudományos és gazdasági érdekek is fűződhetnek hozzá.

A léghajózás és a madarak repülése.

A mióta a léghajózás eszméje felmerült, azóta a madarak repülését is nagy gonddal tanulmányozzák. Hogy ez a probléma az ó-kort is foglalkoztatta, arra bizonyíték Icarus legendája. De bármily mélységesen tanulmányozták is a mérnökök és mechanikusok ezt a kérdést, nem sokkal vitték azt előbbre, még pedig I. Field véleménye szerint azért, mert abból a téves nézetből indultak ki, hogy a levegőben való repüléshez igen nagy erő szükséges. Pedig —

ő szerinte — semmiféle járműhöz nem kell olyan kis erőki-fejtés, mint az állati repülőszerszámok működtetéséhez.

Példa gyanánt Field a gólyára hivatkozik és — bizonyára azt hívén, hogy az Andrásy-úti házak tetején gólyák fészkelnek — konstatálja, hogy a gólyának évente kétszer kell az utat megtennie Budapest és az indiai Lahore között, vagyis kétszer 3500 kilométert, egyenként vagy harminc óra alatt pihenés nélkül.

Ennyi idő alatt a legjobb ló sem tenne meg többet, mint 150 kilométert. Hát még az ember!

A vadon élő állatok közt sincs olyan, amely 24 óra alatt 150 kilométernél nagyobb út tudna befutni. Az 5—10 kilogramm súlyú gólya pedig az alatt 3000 kilométert repül keresztül. Ezzel szemben arra hivatkoztak, hogy a madár repülése igen nagy izomerőt igényel; például egy 6 kilogramm súlyú libának ahhoz, hogy a levegőben lebegjen, egy, némelyek szerint két lóerőre van szüksége. Ilyen számadatokra támaszkodva próbálták meg a gépészek a repülőgép megszerkesztését. Ámde Marey bebizonyította, hogy a madárizom keresztmetszetének egy négyzetcentimeterje nem erősebb, mint a földön élő állatok izmának ugyanilyen részlete! Ebből pedig az következik, hogy — tekintve a madarak kis izommennyiségét és

mégis óriási munkabíró képességét — a repülés csak minimális erőki-fejtéssel jár. Ez a tétel viszont alapjában meg kell hogy változtassa a léghajózási technika eddigi irányelveit. A léghajózás legnagyobb nehézsége nem maga a repülés, hanem a fölemelkedés a levegőbe és a leereszkedés a földre. Néhány embernek sikerült is már madár-módra repülni a levegőben, de eddig a legtöbben belepusztultak.

Field-nek az a reménye, hogy az ő irányelve majd lendít a léghajózás ügyén, igen csalóka. A madárizomzat óriási munkabírása ugyanis egyrészt annak nagyszerű berendezésén alapul, — nincs gép, amely olyan kevés veszteséggel dolgoznék, mint az állati izom, — másrészt a szárnyak és az egész test célszerű és utolérhetetlenül takarékos felépítésén. Ezeket pedig gépekkel utánozni nem sikerül.

A Tiberis kincsei.

Sokat gondolkoztak már azon, hogy mi módon lehetne a tenger fenekére süllyedt hajókban rejlő kincseket megmennteni, ámde az ez irányú kísérletek mindezideig alig vezettek valami eredményre, ami érthető is, ha tekintetbe vesszük a tengernél számbajövő óriási méreteket, úgy mélység, mint terület szempontjából. Ellenben könnyebb és kecsegtetőbb vállalat valamely folyam fene-

kének az átkutatása ; már pedig kétségtelen, hogy oda is sok érdekes és értékes tárgynak kellett jutnia, kivált valamely nagy történelmi múltra visszatekintő város falai között. Több más hasonló kísérlet után most az a terv merült fel, hogy Róma folyóját, a Tiberist fogják átkutatni. Tudjuk, hogy alig van város, a melynek történelme mozgalmasabb volna, mint Rómáé. A város ellen intézett rablótámadások nyomai pedig bizonyára ott hevernek most is a folyó fenekén ; ezenkívül szokásban volt önkéntes áldozatot is dobni a folyóba, a minthogy bizonyára sok római polgár inkább a vízbe dobta kincseit, semhogy azok a barbárok birtokába kerüljenek. Hogy ez így van, a mellett szól az a sok véletlen lelet, amely időnként felszínre kerül. Így mikor mostanában egy olasz cég a Pont Palatino hídpilléreit rakta le, a munkások igen sok régiséget hoztak elő a fenékről, a melyeknek értéke együttesen több millió lirára rúg. Már Polignac bibornok tervbe vette a Tiberis fenekének átkutatását, de akkoriban még sem elegendő pénz, sem megfelelő eszközök nem állhattak a rendelkezésére. Most azonban **Ciro Nispi Landi** professzor vette a kezébe a dolgot és remélhető, hogy terveit siker fogja koronázni. Ami kívánatos is, nemcsak gazdasági, hanem művelődés- történelmi szempontból is.

A színjáték.

Színházi rovás.

Külön alcímet követel az Operaház legutóbbi eseménye. Sajnáljuk, hogy ez újságnak nincs olyan régimódi «High-life» vagy «Zöld-szalón» elnevezésű rovata, ezekben a főúri vadászatok, házi mulatságok és zenés élőképek ismeretése mellett géne nélkül írhatnánk a gróf **Zichy Géza** legújabb művéről. Így: kissé feszélyez bennünket a tudat, hogy e hasábokon színpadra került komoly művek komoly bírálatai isnapvilágot láttak már.

Egyébként: minek is hímezünk-hámozzunk: az elmúlt héten csúnya dolog esett meg a finom és előkelő és sok drága pénzbe kerülő Operaház színpadán. A gróf úr már megint unta magát villájában a fenyvesek között, leült hát komponálni. Mondják: ehhez nincs joga tulajdonképpen, mivel-hogy nincsen hozzá talentuma. Ezt a másodrendű, nem is fontos gyöngeségét ő is érezhette, mert egy tanult és iskolázott karmesterrel ellenőriztette munkájának a zenei részét. Hogy még ráadásul regényes és úgynevezett versekben írott szövegkönyvet is írt a muzsikája alá: ahhoz már igenis szankcionált joga volt. A költeményeit irodalmi társaságokban szokták felolvasni és ámbár

beteges előszeretettel szokta leleplezni elhúnyt nagy férfiak keresztneveit, nekünk nincs kedvünk az ő költői babérait megtépdesni. Poéta ő, a nemzet egyik koszorúsa, egy irodalmi társaság kegyelméből. Ez még mind nem volna baj, de az unatkozó főúr még azzal is mulattatta magát, hogy — feltalálta a puskaport.

Feltalálta az új, egyedül üdvözítő «múfajt»: a tánckölteményt vagy a költeménytáncot, ugyanazt, amelyet néhány száz évvel ezelőtt már sutba dobtak ősapáink. De hát mi nem kételkedhetünk az úri szavában: ő állította, hogy a «múfaj» új, pátentot is kapott rá valahol Csehországban és mi elhisszük neki. Kis vidéki városok leányiskoláiban elfogult szülők még ma is szoktak gyönyörködni gyermekeik ilyenfajta vizsgálati előadásaiban. Igaz ugyan, hogy legfeljebb husz percig, míg az Operaházban száznyolcvan percre volt a közönség elítélve. De hát erre meg azt mondhatja a grófi feltaláló, hogy akinek nem tetszik, ne nézze meg. Ebben is igaza van.

Ha pedig komolyak akar-nánk lenni, akkor a főúri dilettánsokról kellene, hogy cikket írjunk. De mi ezt nem tesszük, mert nem vagyunk olyan irígyek, hogy unatkozó mágnásokat kedvteléseikben megzavarjunk. Isten éltesse gróf Zichy Gézát és adjon neki erőt még sok ilyen «Gemma»-fajta műremek megalkotásához; ha a grófok vadászhatnak, halászhatnak, kártyázhatnak: tánckölteményeket is költhetnek.

Csak éppen azt az egyet merészeljük — őszintén szólva: nem is értjük nagy bátorságunkat! — óhajtani, hogy az efajta farsangi játékokat ne éppen a sokat emlegetett adózó polgárok pénzéből cifrázzák fel a szubvencionált színpadon, mert hát mi: polgári nézők, mégis csak szegényebbek vagyunk, mint a mágnás költők és grófi komponisták s így szociális méltánytalanság esik rajtunk. Mert az, hogy a mágnások zenei és színpadi találmányait kikacagják vagy ledorongolják az újságok: nekünk a pénzünkért sovány kárpótlás. e.

Minden új magyar, vagy idegen nyelvű könyv kapható Lampel Róbert (Wodianer F. és Fiai) cs. és kir. udvari könyvkereskedésében Budapesten.

Ujév elsejével új előfizetést nyitottunk a «Jövendő»-re havi 1 kor., negyedévi 3 kor., félévi 6 kor., évi 12 koronával.

A rendes előfizetők a második félév után egy érdekesen kiállított külön kötetet kapnak, amely könyvárusi forgalomba nem kerül és csak a «Jövendő» előfizetői által szerezhető meg. E kötet Bródy Sándor «Színésznők» című új könyve. — Régi és új előfizetők a «Jövendő» első évfolyamának 10 kötetét, izléses könyvtartóba kötve: 20 korona helyett tizenkét koronáért kapják meg és ez összeget négykoronás, negyedévenként esedékes részletekben is fizethetik, ellenben a gyűjteményt a megrendelés után azonnal bérmentve megkapják. Kérjük a hátralékos előfizetőket, szíveskedjenek az új előfizetést utalványon mihamarabb megküldeni.

A «Jövendő» kiadóhivatala,
Budapest, Honvéd-utca 10.

A Bihari, Glatter és Knopp-féle női festőiskola, amely már 5 év óta főnáll, Budapestnek legjobb és leglátogatottabb intézete.

A modern kor szelleme fontos szerepet juttatott a művészetnek úgy a közoktatás terén, valamint a magasabb műveltség szempontjából is; mert világszerte elismert tény az, hogy az ember lelkét csak a művészet nemesíti, de különösen a nő kedélyére és lelki életére megbecsülhetetlen a művészettel való foglalkozás.

Ezért és mert meg vagyunk győződve arról, hogy kitünő módszer szerint tanítanak, ajánljuk ezt a kitünő iskolát a közönség becses figyelmébe. Beiratkozás Andrassy-út 96. sz., az iskola helyiségében.

Eredeti festmények kiállítása «Könyves Kálmán» magyar műkiadó részv.-társ. kiállítási termében, VI., Nagymező-utca 37—39. szám a. Ingyen megtekinthető naponta este 8-ig. A kiállított képek részletfizetésre is kaphatók.

Szerkeszti: Bródy Sándor.

Főmunkatárs: Ambrus Zoltán, Heltai Jenő.

Szerkesztőség: Honvéd-utca 10.

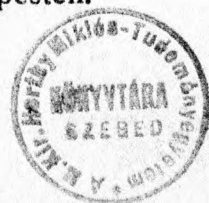
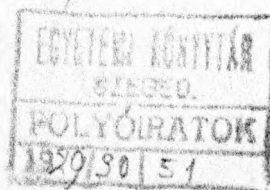
**Kiadja: A Jövendő kiadóhivatala. Tulajdonos: a szerkesztő.
Honvéd-utca 10.**

**A Jövendő előfizetési ára egy hónapra: egy korona, félévre 6 korona.
A Jövendő megjelenik minden vasárnap. Ezenkívül rendkívüli kiadásokban.**

**A szöveg- és borítékpapíros az Első Magyar Papíripar R.-T. gyártmánya.
Pallas részvénytársaság nyomdája, Budapesten.**

Olcsó regények!

Kiváló írók!

A MAGYAR KÖNYVTÁR REGÉNYTÁRA.

Előrangú kiváló magyar és külföldi írók regényei és elbeszélései.
Nem olvasható tisztá nyomással, csinos kiállításban.

II. Külföldi írók.

	Korona
Amerikai elbeszélések. Bealtona Szaspanca Aladár	— 30
Angol elbeszélések kara. Ford. Margus Géza	— 30
Baron de Mille. Onkelzrajtok. Ford. Domokos E.	— 30
Beckley (Charles de). A kis makkos. Regény. Ford. Lándor Tivadar.	— 30
Boccaccio. Yalag elbesz. a Dekamerontól.	— 30
Bourget. Harcm elbesz. Ford. Havasi S.	— 30
Buth E. A. Az árkiestelen elbeszélés. Ford. Tóth Bela	— 30
Coppee. Harriette. Ford. Tóth Bela	— 30
— Anna Hess. Ber. Ford. Tóth B.	— 30
Csehov. Földi asszonyok és egyéb elbeszélések. Ford. Szabó E.	— 30
— Elbeszélések. Ford. Szabó E.	— 30
De Amicis Edmondo. A Lec. Ford. Tóth Bela	— 30
Dickens. Váratok. Ford. G. Fogany Irma és Margit	— 30
Donatojevskij. Egy jatekos naplaja. Ford. Szabo Ede. 2 füzet	— 60
Doyle Conan. Doktor Holmes kalandjai. (Detectivdr.) Ford. Lándor T. 4 füzet	1 20
Droz G. Az új, az asszony és a baba. Regény. Ford. Bert Gy.	— 30
Farina Salvatore. Erősebb a szerelmenél. Regény. Ford. Tóth Bela	— 30
Francois elbeszélések kara. 4 füzet	1 20
France Anatole. Régi dolgok. Ford. Ambrus Z.	— 30
— A kymé caskos. Ford. Nyitrai T.	— 30
Gorkij Maxim. Csandra Makar és egyéb elbeszélések. Ford. Ambrosyics D.	— 30
— Malva. Fordította Jankó.	— 30
— Huszonhat és egy. Ford. Iszák M.	— 30
— A tervedés a Khan Ha. Ford. Ambrosyics Dazó	— 30
Hubertson G. H. Helena leaskol. Ford. Gábor A.	— 30
Harcourt E. A legation és egyéb elbeszélések. Ford. Gábor A.	— 30
Hoffmann E. T. A. Coppelia — Antonia. Ford. Alexander Erast	— 30
Kiehlend. Elbeszélés. Norvégiai földrajti útlevél. Ford. B.	— 30
Kipling Rudyard. India történetek. 2 sorozat. Ford. Mikos L.	— 30
— A Dampel könyve. 8 sorozat. Ford. Mikos L. — 90 ill. képek. Köt.	1 60
Lavetani Henri. Elbeszélések. Ford. Gábor A.	— 30
Levi Pierre. Hím képek. Ford. dr. Margus G.	— 30
Marni Jeanne. A kőről nem szól a krónika. Ford. Margus Géza	— 30
Maupassant. Apró elbeszélések. Ford. Tóth B.	— 30
Meyer Conrad. Egy új szerződés. Ford. Havasi S. — 90 ill. képek	— 30
Moeller H. Otto. Az aranycsalás. Dan regény. Ford. Szardhelyi S.	— 30
Multarull. Század és egyéb történetek. Ford. Gábor A.	— 30
Musset Thier de. Elbeszélések. Ford. Margus G.	— 30
Nemec elbeszélések kara. Ford. Alexander Erast	— 30
Olasz elbeszélések kara. 2 sorozat. Ford. Radó Antal és Tóth Bela	— 30
Orosz elbeszélések kara. Ford. Ambrosyics D.	— 30
Ouida. Lonia. Ford. J. Fenyevesy Sz.	— 30
— A kis felvétel és egyéb elbeszélések. Ford. Marosi Anna	— 30
Petapenko. Egy van disk elbeszéléseiből. Ford. Ambrosyics D.	— 30
Poe Edgar. Rejtélyes történetek. 2 sorozat. Ford. Tóth Vilmos	— 30
Sarra Maria. Beanyon elbesz. Ford. Tóth B.	— 30
Spencer elbeszélések kara. Ford. Szabó E.	— 30
Szalagut. A medve elbeszélés. Ford. Ambrosyics D.	— 30
Thevenet Andre. Híres erdő. Regény. Ford. Lándor Tivadar	— 30
Tolstoj N. Leo. Naplós elbesz. Ford. Szabó E.	— 30
Turgenev. Az újabb kőrök. Ford. Szabó Nándor Jankó	— 30
— Csodás vidékek. Ford. Szabó E.	— 30
Verne Gyula. Gázosa föld körül 30 nap alatt. 4 ill. Ford. Telecs B. 1 K. 20 ill. képek	— 30
Wells G. H. Váratok kara. (Marslakok a földön). Ford. Mikos Lajos. 2 ill. 60 ill. képek	— 30
— Az új regény. Ford. Mikos L. 40 ill. képek	— 30
— De. Moresz epikája. Regény. Ford. Mikos M. 2 füzet 80 ill. képek	1 20
Yrs. Elbeszélés. Amerikai regény.	— 30
Zangwill. Egy matracos. Ford. Gábor A.	— 30

Kapható minden könyvkereskedésben vagy a kiadónál: Jampel E. (Wodianer F. és Fial) és a kft. ud. könyvkereskedésben: Budapest, VI., Andrássy-út 21. sz.